plaut

EPIDICVS.

(ROBUL CEL ISTEȚ).

PERSOANELE:

EPIDICVS. SERVVS.	Epidicvs. Rob.
THESPRIO. SERVVS.	Thesprio. Rob.
STRATIPPOCLES. ADVLESCENS.	Stratippocles. Tânăr.
CHAERIBVLVS. ADVLESCENS.	Chaeribvlvs. Tânăr.
PERIPHANES. SENEX.	Periphanes. Bătrân.
APOECIDES. SENEX.	Apoecides. Bătrân.
FIDICINA.	Cântăreața din liră.
MILES.	Ostaș.
PHILIPPA. MVLIER.	Philippa. Muiere.
ACROPOLISTIS. FIDICINA.	Acropolistis. Cânt. din liră.
DANISTA.	Cămătar.
TELESTIS. VIRGO.	Telestis. Fecioară.

— Acțiunea se petrece la Athena. —

www.digibuc.ro

EPIDICVS

REPREZENTATĂ DUPĂ ANUL 195 A. CR. (ÎNTRE 195—191. G. MICHAUT [1]).

— I. Piesă din greceşte. Originalul grec nu se cunoaşte. Numele comediei este împrumutat dela numele unui personaj din piesă, *Epidicus* şi care pe greceşte vrea să zică: *„cel care este tras la răspundere în faţa judecăţii" (epidicos).* Comedie favorită a lui Plautus, dar prost jucată de actorul principal [2]).

Prolog nu are; în schimb în actul I-iu e o minunată *expoziţiune*, în dialogul dintre cei doi sclavi *(Epidicus* şi *Thesprio)*, prin care publicul este oarecum lămurit cu privire la unele întâmplări.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-iu. Cuprinde două scene. In expoziţiunea din scena întâia cunoaştem evenimente anterioare: *Stratippocles*, fiul lui *Periphanes*, erà îndrăgostit de o cântăreaţă *(Acropolistis)* şi plecând la răsboiu o lasă în grija robului său, *Epidicus*. Acesta, ca s'o desrobească, o dă drept fiica lui *Periphanes*, pe care îl convinge s'o răscumpere. Dar tânărul se întoarce dela răsboiu cu o alta (cu *Telestis)* şi deacl încurcătura. In scena următoare, *Stratippocles* porunceşte lui *Epidicus* să-i facă rost de bani, cum o şti, ca să poată plăti bancherului suma împrumutată pentru răscumpărarea lui Telestis, din prada de răsboiu.

Actul al II-lea. Bătrânul *Periphanes* vrea să se reînsoare, dar n'o poate face, pânăce nu-şi însoară mai întâi băiatul. *Epidicus*, care îşi pusese în gând să-l păcălească pentru a doua oară, ca să facă rost de bani, pe cari *Stratippocles* îi datora bancherului, află gândul bătrânului şi pune la cale o nouă înşelătorie: Scorneşte o poveste, precum cá tânărul e încurcat cu o cântăreaţă, pe care umblă s'o răscumpere. Sfătueşte pe bătrân s'o ia el înainte, s'o răscumpere, mai ales că banii nu sunt pierduţi, deoarece de aceea femeie erà îndrăgostit un militar bogat, care o va răscumpăra. Bătrânul îl crede, cade în cursă şi dă suma cuvenită lui *Epidicus*. Greutatea erà acum să găsească cântăreaţa, care să se preteze la jocul lui *Epidicus*.

Actul al III-lea. *Epidicus* găseşte o cântăreaţă, pe care o trece drept curtezana cu pricină, o învaţă ce să facă şi o aduce acasă. Şi pentru ca lucrul să aibă mai multă tărie, la răscumpărare asistase şi un bătrân

1) In legătură cu abrogarea legii *Oppia* (v. nota dela v. 227) şi menţiunea, pe care o face Plautus despre *Epidicus* în *Bacchides*, la v. 214—215. (care a fost reprez. între 190—187), deunde se înţelege că *Epidicus* s'a reprezentat mai întâi.

2) După chiar mărturisirea lui Plautus, în *Bacchides*, v, 214—215.

www.digibuc.ro

prieten al stăpânului, care este păcălit şi el *(Apoecides)*. Soseşte ostaşul. Se duce la Periphanes să-şi ceară iubita, învoindu-se s'o răscumpere. Bătrânul, de bună credinţă, îi prezintă cântăreaţa. Ea nefiind iubita, pe care o căută ostaşul, *Periphanes* pricepe c'a fost păcălit şi mai află dela femeie şi despre păcăleala dintâi.

Actul al IV-lea. Işi face apariţia femeia, *(Philippa)*, care odinioară fusese necinstită de *Periphanes* şi a cărei fată, născută din acest fruct al dragostei, fusese răpită şi în căutarea căreia erà. *Periphanes* o recunoaşte şi o asigură că fiica ei se găseşte la el, în credinţă că *Acropolistis* erà fata lui. Adusă în faţa bătrânei, se dovedeşte că nu e fata ei şi *Periphanes* înţelege c'a fost înşelat.

Actul al V-lea. *Epidicus* recunoaşte în fata, adusă din răsboiu, pe adevărata *Telestis*, fiica lui *Periphanes*. Inarmat cu această descoperire preţioasă, *Epidicus* se lasă a fi legat de cei doi bătrâni, cari voiau să se răsbune. La urmă, când *Periphanes* află că şi-a regăsit fata, îl iartă şi-l desrobeşte. Acţiunea se sfârşeşte aci.

— III. *Epidicus* are o intrigă complicată, fiind vorba de atâtea înşelătorii puse la cale. Probabil că şi aci avem de a face cu o *contaminare*. Plautus, ca să varieze acţiunea, a avut sub ochi două originale. Unul ar cuprinde acţiunea din actele I, IV şi V, celălalt, actul al II şi III, cu introducerea povestirii, a cântăreţii din liră şi a militarului — personagii, cari n'au legătură directă cu acţiunea, deaceea şi dispar. Actul al II şi III se poate uşor lăsa la o parte, fără ca acţiunea să sufere. Şi în acest caz acţiunea principală ar fi aceasta: Epidicus face pe bătrân să răscumpere iubita fiului, crezând că-şi răscumpără propria sa fată. Vine dela răsboiu tânărul cu o alta. Apariţia bătrânei şi găsirea fetei adevărate. Desrobirea lui Epidicus.

Dar sfârşitul acesta al comediei n'are niciun înţeles şi lasă publicul în nedumerire, pentrucă personagiile principale şi cari au făcut miezul acţiunii, dispar aşà dintr'o dată. In special, *Stratippocles* şi *Telestis*. După părerea criticilor, probabil că în originalul grec erà un alt sfârşit: Stratippocles, care se căsătorià cu Telestis, deşi erau fraţi după tată, dar lucrul acesta erà îngăduit după legile greceşti, ceeace după cele romane nu erà. Şi atunci Plautus a fost nevoit să schimbe sfârşitul comediei. Lasă nerezolvată chestiunea aceasta şi încoronează acţiunea lui Epidicus, desrobindu-l.

De fapt tema e veşnic aceeaş: Un sclav şiret păcăleşte pe stăpân, aiurea pe un codoş, pe un militar, ori altă persoană, ca s'ajute pe tânăr să-şi desrobească iubita. Tema am mai întâlnit-o în *Asinaria, Bacchides, Curculio, Casina*. (Aci bătrânul e cel care umblă să păcălească pe alţii) şi o vom mai întâlni şi în alte comedii. Totuş, acţiunea nu-i aceeaş. Mereu trucuri noi, aspecte noi, deşi fondul este acelaş, pentrucă dealtfel *păcăleala*, sub diferite forme, e una din bazele teatrului plautin:

www.digibuc.ro

In *Asinaria*, banii sunt storşi printr'o substituire de persoană; în *Bacchides*, *Curculio*, prin scrisori plăsmuite; în *Epidicus*, prin şiretenia şi combinaţiile isteţe ale unui sclav îndrăsneţ. Bătrânul este de douăori păcălit, dându-se naştere la situaţii cu adevărat comice, pline de umor, în scenele dintre Epidicus şi cei doi bătrâni, v. 103—305; dintre Periphanes şi ostaş, v. 475—520; dintre cei doi bătrâni, v. 382—435; dar mai ales în scena finală. Şi noutatea şi care contribue şi mai mult la mărirea umorului o formează împrejurarea că unul din uncheşi, *Apoecides*, este *„un cărturar, un om de legi"*, ceeace nu-l scuteşte de a fi şi el păcălit. E atâta mişcare, atâta viaţă, atât umor, că pe drept Epidicus poate fi socotit drept una din comediile caracteristice ale lui Plautus.

— IV. Eroii. Eroul principal poate fi socotit *Epidicus*, pentrucă el duce acţiunea, el rămâne veşnic în scenă. Priceput, şiret, inventiv, plin de îndrăsneală şi viaţă, însinuant şi neruşinat, chiar în situaţiile cele mai dificile, e tipul sclavului şiret şi îndràsneţ din comedia veche, care a creat tipul *„Le Zanni"*, din teatrul italian, ori al *„valetului"*. din teatrul francez *(Scapin)*. In teatrul lui Plautus asemeni sclavi nu sunt o noutate. Mai sunt sclavi îndrăsneţi şi obrasnici, dar niciunul nu a atins neruşinarea lui Epidicus, dar mai ales în scena finală.

Alături de el, cei doi bătrâni, *Periphanes* şi *Apoecides*, cari cad aşà prosteşte în cursă. Nu-i o noutate, pentrucă de obiceiu bàtrânii sunt cei păcăliţi, chiar când au aerul a păcăli pe alţii (Lysidamus, în *Casina*). Dar, ceeace face deliciul comediei e faptul că unul, *Apoecides*, este „un om de legi", care are aerul a apăra interesele altora în faţa tribunalelor (v. 423).

Faptul acesta măreşte umorul, în scenele, în cari se laudă deşteptăciunea şi omenia slavului, tocmai când erau mai bine păcăliţi.

> *„Ai un sclav să-ţi trăească" !* (v. 410).
> *„Ce plin de înţelepciune e robul ăsta" !* (v. 283).

pentruca, în faţa realităţii crude, bietul Periphanes să exclame:

> *„Eu ca eu, om fără multă ştiinţă de legi, dar*
> *Apoecides ....." !* (v. 522—524).

— V. Morala. Niciuna, în afară de ironia la adresa oamenilor „prea învàţaţi, adânci cunoscători ai legilor" (Apoecides), cari se lasă aşà de uşor păcăliţi.

— VI. Caracterlstice: 1) Un personaj din scena I, actul I. *Thesprio*, e pus numai pentru expoziţiune, deaceea dispare. Aşàceva se mai întâlneşte şi în alte comedii *(Mercator, Mostellaria, Miles glor.)*; 2) frumoasa expoziţie din actul I-iu, în dialogul viu şi prietenos, o adevărată „causerie", în care glumele, ironia şi voia bună se succed în mod viu; 3) unele scene: scena în care cei doi bătrâni aduc laude lui Epi-

www.digibuc.ro

dicus, tocmai când erau traşi pe sfoară; scena finală. O scenă la fel, în *Mercator*; 4) realismul povestirii lui Epidicus (v. 205—305), din care aflăm luxul şi îmbrăcămintea femeii.

— VII. Ca parte *muzicală*, Epidicus face parte din comediile, în cari partea rostită (*diverbium*) ocupă o mai puţină întindere, cam 150 versuri, în actul al II-lea (v. 382—525), restul se desfăşoară la sunetul flautului, în cântece şi recitativ. Sunt patru *canticum*: Primul, care deschide piesa, v. 1—98; al doilea în actul al II-lea, v. 166—189; al treilea, v. 320—340; al 4-lea 526—546. Ceeace caracterizează aceste canticum e faptul că ele sunt un duo. Comedia sfârşeşte printr'un lung *recitativ* de 177 versuri. Cu privire la distribuirea metrilor, Epidicus e una din comediile, în care distribuţia s'a făcut cu o rară măestrie, pentru a-se menaja vocea. De pildă, să arătăm dispoziţiunea actului al doilea şi al treilea: *Canticum* (166—189); *recitativ*, septenarii trochaici (190—305, 194—195, iambici); *diverbium*, iambi senarii (306—319); *canticum* (320-340); *recitativ*, septenarii iambici (341—381); *diverbium*, iambi senarii (382—525).

— VIII. Dintre imitaţiile moderne, menţionăm *Les Fourberies de Scapin*, de Molière. Caşi în *Avarul* şi în această comedie Molière a folosit originalul latin [1]). Merită să ne oprim puţin asupra ei.

In fond regăsim cam aceleaşi persoane dedublate: Cei doi bătrâni, *Periphanes* şi *Apoecides*: *Argante* şi *Géronte*; cei doi tineri, *Stratippocles* şi *Chaeribulus*: *Octave* şi *Léandre*; cei doi sclavi, *Epidicus* şi *Thesprio*: *Scapin* şi *Octave*; cele două fete tinere, *Telestis* şi *Acropolistis*: *Zerbinette* şi *Hyacinte*; *Philippa*: doica *Nérine*. Militarul s'a topit în rolul lui *Sylvestre*. Lipseşte numai cămătarul, deşi şi în piesa franceză e vorba de bani. Sunt însă deosebiri, dar şi asemănări: Pecând la Plautus numai unul din bătrâni, *Periphanes*, are un băiat, pe *Stratippocles* şi o fată din prima căsătorie, pe *Telestis*, pierdută din fragеda copilărie, la Moliére, amândoi bătrânii au câteun băiat şi câte o fata. Dar şi în comedia franceză fetele sunt pierdute de mult şi nu li-se mai ştià de urmă şi cei doi tineri sunt îndrăgostiţi de ele, fără ca să le ştie origina, caşi în piesa latină.

Subiectul deasemenea în fond e cam acelaş: La Plautus, tânărul îşi înşeală, cu ajutorul sclavului, părintele cu parale, în două rânduri, ca să-şi răscumpere cele două iubite. La urmă se dovedeşte că una din ele *(Telestis)* erà propria sa soră, furată de mică copilă şi comedia se sfârşeşte cu o recunoaştere. La Moliére, la fel: Cei doi tineri, având nevoie de bani, îşi păcălesc părinţii prin ajutorul lui *Scapin*. La urmă, se dovedeşte că cele două fete sunt fiicele celor doi bătrâni şi comedia se sfârşeşte prin căsătorie.

---

1) Cum a folosit în unele privinţe şi comedia *Phormio* a lui Terentius.

www.digibuc.ro

Acţiunea însă nu e aceeaş: Pecând la Plautus, *Epidicus* îşi păcăleşte stăpânul, întâia oară, făcându-l sa răscumpere amanta fiului său, crezând-o propria sa fiică, pe care o aduce ca atare în casă, în lipsa fiului plecat la răsboiu, a doua oară, când fiul se înapoiază acasă cu o alta, cu *Telestis*, pe care trebuia s'o răscumpere dela cămătarul, cu care venise şi Epidicus, simţind că bătrânul umblă să-şi însoare băiatu, scorneşte o poveste, cum că acesta ar fi încurcat cu o oarecare artista, pe care ar umbla s'o desrobească. Il sfătueşte pe bătrân s'o ia el înainte, s'o desrobească, mai ales că de femeia asta eră îndrăgostit un ostaş şi deci banii nu erau pierduţi. Şi Epidicus îi înfăţişează pe o oarecare artistă şi astfel batrânul este păcălit pentru a douaoară. La Moliere pacaleala e mai simpla şi mai puţin ingenioasă. Şi aci, unul din părinte *(Argante)*, pusese la cale să-şi însoare băiatul, care însa se casatorise în lipsa sa cu o necunoscută (cu *Hyacinte*, care eră fata neştiută a lui *Géronte*, dintr'o alta căsătorie). Ca să strice căsătoria, *Scapin* se oferă să mijlocească pelângă presupusul frate al fetei, pentru o suma de bani şi, ca să fie şi mai convingator, intervine cu ameninţări însuş fratele fetei, un oarecare presupus spadasin — la Plautus, ostaşul, dar care de fapt nu eră altul decât valetul *Sylvestre*, deghizat. Aceasta, spre a se putea da naştere la o scenă de bufonerie. Celalalt, *Géronte*, e păcălit, scornindu-i-se o poveste cu Turcii, cari i-ar fi capturat baiatul, pe *Léandre* şi pretind o sumă de bani, drept răscumpărare — care ne reaminteşte la Plautus, povestea lui Epidicus, v. 205 - 305.

Originalul latin este superior din mai multe puncte de vedere: 1) Intriga în sine, care la Plautus este mai ingenioasă, mai complicata, mai bogată, cu urmări mai pline de umor, creând situaţii mai comice; 2) In special. povestea din Plautus, cu pretinsele curtezane, cari ieşiseră înaintea ostaşilor, cari se reîntorceau dela răsboiu (v. 205 255) este incomparabil cu mult superioară povestei cu pretinsa capturare a lui *Léandre* decatre Turci (II, ii); 3) La Plautus umorul şi deci comicul reies din situaţii fericite: Intâia oară, când cei doi bătrâni cer ajutorul lui Epidicus, îi lauda înţelepciunea, tocmai când acesta urmă să-i păcălească (v. 255—305); a doua oară, când cel păcălit eră şi un „adânc cunoscător de legi", *Apoecides* (v. 291—295); a treia oara, când înfaţişează ostaşului pe cântăreaţa, pe care bătrânul o rascumparase ca pe o iubită a fiului său şi a ostaşului, când în realitate nu eră aşă (v. 475 - 525); a patra oară, când, în bucuria revederii, înfăţişează femeii iubite, *Philippa*, pe fata, pe care el o socotiă drept propria lor fiică *(Acropolistis)* şi vede, pentru a doua oară, c'a fost păcălit de Epidicus (v. 570—605). 4) Scena finală, în care obrăsnicia şi îndrasneala lui Epidicus zăpăceşte pe cei doi bătrâni, cari îl căutau cu bicele în mână, să-l bată. Acestor situaţii, cu adevărat comice, Molière le opune: Ameninţarile presupusului spadasin (II, 9), scena cu sacul, cu bătaia lui

www.digibuc.ro

Géronte (II, 11), mai mult o scenă de bâlciu, ori iertarea lui Scapin, din scena finală.

Chiar scena expunerii din actul I-iu este superioară la Plautus, o adevărată causerie spirituală a doi prieteni, cari se revăd după un oarecare timp şi-şi povestesc impresiile şi nevoile.

In plus, Plautus mai are şi avantajul unei limbi, care se pretează mai bine la asemenea subiecte uşoare, o limbă mai puţin literară, nu aşà de intelectualizată, ca limba franceză a lui Molière şi în care cuvintele vulgare şi stilul familiar sunt mai la locul lor într'o lume, în care se învârtesc oameni din popor, ca sclavi, cântăreţe din liră, cămătari şi ostaşi ridicoli, prin atitudini, cuvinte şi gesturi.

Pecând la Molière nişte oameni simpli, naivi, cari se lasă aşà de uşor a fi păcăliţi şi bătuţi chiar (în scena cu sacul) decătre proprii lor servitori, vorbesc o limbă literară, de salon, de adevăraţi oameni de lume, bine crescuţi.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Un bătrân, sfătuit de robul său, cumpără o cântăreaţă din liră, crezând că e fata sa, iar pe o altă cântăreaţă, pe care (robul) o dă drept iubita fiului acestuia, o tocmeşte pentru un oarecare timp. (Robul) banii îi dă fiului stăpânului său. Cu ei tânărul, fără s'o ştie, îşi răscumpără pe propia lui soră.

Bătrânul, prin mijlocirea femeii siluite de el şi a unui militar, căci una îşi căută fata, iar celălalt iubita, află c'a fost tras pe sfoară. Dar, găsindu-şi fata, îşi desrobeşte robul.

ACTVL I-iu.

Epidicvs. Thesprio.

Ep. [1]) Ei, tinere!
Th. Cine mă ţie de haină, când sunt aşà grăbit?
Ep. Un prieten de-ai casei.
Th. Se vede, că prea mă plictiseşti cu prietenia ta [2])!
Ep. Ia priveşte 'ncoa spre mine, Thesprio.
Th. O, pe Epidicus zăresc eu?
Ep. Ai ochi destul de buni.
Th. Salutare!
Ep. Zeii să-ţi dea ce doreşti. Mă bucur că ai venit sănătos.
Th. Şi după acea?
Ep. Ce se obişnueşte: Ţi-se va da o masă.
Th. Făgăduesc —
Ep. Ce?
Th. Să o primesc, de-a fi să mi-o dai.
Ep. Tu,
ce-mi faci? Eşti sănătos?

In vers acrostih. — 1) Canticum, un duo. v. 1—98.
2) *familiaris.... familiariter.* Joc de cuvinte.

www.digibuc.ro

Th. Răspunsul
cred că-l ai în faţă.
Ep. Bravo,
arăţi mai împlinit la corp, mai arătos la faţă!
Th. Mulţumită ăşteia.
Ep. Şi de care erà bine
să te fi cotorosit de mult.

Th. Acuma chiar numai sunt aşà papugiu [1]), precum eram într'o vreme.

Ep. Cum asta?

Th. Şterpelesc pe faţă.

Ep. Ei, bată-te nefericea, prea eşti mare la mers [2])! Cum te zării în port, mă şi repezii s'alerg după tine în goana mare: şi-abia de te putui ajunge.

Th. Prea eşti coconaş dela oraş [3])!

Ep. Te ştiu eu că tu eşti militar, nu glumă!

Th. Spune-o, îndrăsneşte cât vrei.

Ep. Cum te afli? Fosta-i mereu sănătos?

Th. Aşà şi aşà, împestriţat [4]).

Ep. Cei ce tráesc împestriţat, neamul ăsta de capre nu-mi sunt pe plac, cum nu-mi sunt nici panterele.

Th. Ce vrei să-ţi spun decât ce este?

Ep. Şi acele treburi * ?

Th. Bine.

Ep. Dar stăpânul nostru cel mic?

Th. Sanătos, ca un luptător, ca un atlet.

Ep. Cu sosirea ta îmi aduci o veste plăcută, Thesprio.
Şi el unde e?

Th. A venit odată cu mine.

---

1) *minu' iam furtificus.* — 2) *gradidus grandibus.*

3) *Scurra' s. Scurra*, dupá Benoist şi Goelzer, Quicherat: gură cască, mucalit, linguşitor; bufon. Aci însă, caşi aiurea *(Mostel.* 15, *Poenul.* 612, *Trinum.* 202), *scurra* are înţelesul de = *om de oraş, molatec*, în opoziţie cu omul dela ţară, care are un mers mai iute, milităresc.

4) *uarie.* Joc de cuvinte cu cele ce urmează.

www.digibuc.ro

Ep. Atunci, unde e? Afară numai dacă nu l-ai adus în sacul de călătorie, ori cumvà în disagi [1])?

Th. Trăsni-te-ar zeii!

Ep. (aparte). Pe tine, vreau — (tare) să aflu unele lucruri. Ascultă-mă şi-o să te-ascult şi eu pe tine.

Th. Drept e [2])

ce glăsueşti.

Ep. Dacă mă prinde!

Th. Nu cumvà ajuns-ai judecător?

Ep. Ce om socoţi că este astăzi, în toată Athena, mai vrednic ca mine!

Th. Dar, preturii tale, un lucru ii lipseşte, Epidicus.

Ep. Care?

Th. Află-o:
Doi lictori, două legături
de nuele de ulm [3])!

Ep. Vai de capul tău! Dar, ia ascultă!

Th. Ce vrei?

Ep. Şi armele lui Strattipocles, unde-s?

Th. Pe Polux, au trecut de partea duşmanului.

Ep. Armele?

Th. Şi încă, cu câtă iuţeală!

Ep. Vorbeşti serios [4])?

Th. Serios, îţi spun. Sunt la duşman.

Ep. Pe Polux, ruşinoasă afacere!

Th. Dar şi mainainte au mai păţit-o şi alţii. Şi apoi întâmplarea asta va fi spre cinstea lui chiar.

Ep. Ce fel?

Th. Cum a mai fost şi spre a altora.
Vulcanus, cred, c'a făurit armele, pe cari le-a avut Stratippocles: că s'au cărăbănit la duşman.

---

1) *in mellina.* 2) *Jus dicis. Jus,* drept, dreptate. Joc de cuv. cu cele ce urmează. Deacì comparaţia lui Thesprio cu: *praetura.*

3) Ironie. Pretorul pedepsia cu nueaua de ulm. Sclavii erau bătuţi la fel cu nueaua de ulm. — 4) *dici' tu.*

www.digibuc.ro

Ep. Însă acel urmaş al Thetidei [1]) le putea pierde: Fiicele lui Nereus îi aduceau altele în loc. Rămâne acum de văzut, deunde păcatele să tot dai materialul de lucru la armurieri, dacă la fieştece bătălie el îşi va da mereu armele în dar duşmanilor!

Th. Sfârşeşte-o odată cu astea [2])!

Ep. Voia la tine, s'o sfârşeşti, când pofteşti.

Th. Incetează cu întrebările.

Ep. Vorbeşte: Unde e Stratippocles?

Th. Este o pricină, pentru care s'a ferit să vină odată cu mine.

Ep. Şi pricina aceea?

Th. Nu vrea să dea chiar acuma ochii cu ăl de tătâne-său.

Ep. Dece?

Th. Să-ţi spun: A cumpărat din prada de răsboiu o roabă tânără, drăguţă şi de-o înfăţişare aleasă.

Ep. Ce-mi auziră urechile?

Th. Ce-ţi povestii eu.

Ep. Pentruce a cumpărat-o?

Th. Chestie de inimă.

Ep. Dar câte inimi mai are şi omul acela?

Că doar mainainte [3]) de a porni deaici, deacasă, la oştire, chiar el mi-a dat poruncă să-i cumpăr dela codoş artista ce iubia. Poruncă ce i-a fost chiar împlinită.

Th. Inspre partea încotro suflă vântul, într'acolo pedată se întorc şi ele, pânzele, Epidicus.

Ep. Vai mie, nenorocitul, rău mă mai nefericii!

Th. Dece vorba asta şi ce vrei să spui?

Ep. Şi p'asta, pe care a cumpărat-o, cu cât a cumpărat-o?

Th. Ieftin.

Ep. Nu d'asta te 'ntreb eu.

Th. Atunci, ce?

Ep. Cu câte parale?

Th. Cu: patruzeci de mine [4]).

Şi banii ăştia i-a luat şi el cu împrumut dela un cămătar

---

1) *Achilles.* — Să se observe voiciunea şi tonul familiar al dialogului.
2) *istis rebu' iam.* — 3) *priu 'quam.*
4) O mină 97 fcs. Deci 3880 franci.

www.digibuc.ro

din Theba, cu dobândă de un nummus de fiecare mină pe zi [1]).

Ep. Vai, ce bucluc!

Th. Şi cămătarul ăsta a venit împreună cu el, ca să-şi primească banii.

Ep. O, zei nemuritori, ce mai îngropăciune regească!

Th. Ce? Ce este, Epidicus? *Ep.* M'a dat gata!

Th. Cine? *Ep.* Cel care şi-a pierdut armele!

Th. Cum asta?

Ep. Nu trecea zi dela domnul, mă pisa mereu într'una, cu scrisori dela oştire.
Dar tăceam, că e mai bine.
Pentr'un rob e mai cuminte să nu spună tot ce ştie.
Asta-i marea înţelepciune!

Th. Pe Polux, nu ştiu, ce-i grija-asta pe tine, tu tremuri, Epidicus, te văd după chipu-ţi [2]). Pare-mi-se, te-i fi ştiind poate vinovat cu cevà, în lipsa mea deacasă.

Ep. Ia, nu-mi mai bate capul!

Th. Mă duc.

Ep. Stăi. N'o să te las să pleci.

Th. Dece mă mai opreşti?

Ep. Iubeşte el femeia, pe care a cumpărat-o, din prada de răsboiu [3])?

Th. Mă mai întrebi? Topit e după ea.

Ep. Mi-se desghină pielea depe spinarea mea!

Th. Atâta o iubeşte, aşàcum niciodată pe tine te-a iubit!

Ep. Juppiter să te trăsnească!

Th. Mă lasă-acum să plec,
Că sunt oprit să vin acasă.
La Chaeribulus, în vecini,
Mi-a poruncit stăpânul,

---

1) Paragiu foarte interesant, din care putem întrezări procentul cametei. O *mina* = 97 fcs, un *nummus* = 0,25 cent (sau = 1,97 fr. = cu o didrachma grecească, aşàcum e întrebuinţat deobiceiu la Plaut[illegible]). Deci la 97 fcs, se percepea dobândă *pe zi:* 0,25 cent. sau 1,87 fr. în cazul cel mai rău.

2) Unul din numeroasele pasagii, din cari ar reieşi că pe timpul lui Plautus nu se întrebuinţau măşci. — 3) *emit de praeda.*

www.digibuc.ro

Acolo va să-l aştept, că va veni şi el înurmă.
Ep. Dece?
Th. Să-ţi spun:
Nu vrea să se întâlnească, cu ăl de tată-său, acum,
Să fie oarecum de el cumvà zărit,
Pânä-a putea şi el să facă rost de bani,
Pe care-i datorează pentru femeia-aceia.
Ep. Ce lucruri încurcate, zău, pe Polux!
Th. Şi-acù mă lasă să mă duc.
Ep. De-a fi bătrânu să le ştie pe-astea,
Ne-am dus-atunci cu toţi pe gârlă!
Th. Ce spui, puţin îmi pasă mie,
Ce fel o să plesneşti-acuma!
Ep. D'apoi şi eu nu vreau să crăp, aşà, de unul singur,
Vreau să plesneşti şi tu cu mine la-olaltă.
L'aşà bunăvoinţă, la fel bunăvoinţă.
Th. Cu aşà condiţiune, te spânzură mai bine!
Ep. O ia tu înainte-mi, că tot eşti mai grăbit.
Th. Zău, de-am mai văzut vreodată, un om la fel ca ăsta,
De care să mă bucur, că mă îndepărtez [1]).
Ep. Se duse deacì! Şi-acum rămas-ai singur. Cum stau lucrurile, o vezi cu ochii, Epidicus: Nu te poţi ajuta singur, te-ai mântuit!

Aşà de mari primejdii se aţin asupra capului: Nu te propteşti cu nădejde, te dau peste cap, cum s'ar prăvăli asupră-ţi nişte munţi aducători de nenorocire.

Nici că ştiu acum,
Ce fel,
am să mă pot descurca din încurcătură. Ce cuget, nu-mi place.
Eu, nefericitul,
am împins
prin a mele vicleşuguri pe unchiaş să creadă că-şi cumpără propria lui fiică.

1) Nu mai apare în scenă. Abia la v. 657 se mai face o menţiune despre el.

www.digibuc.ro

Şi el
pentru fii-său
a cumpărat cântăreaţa, pe care-o iubia băiatul şi care, la ple- 90
carea-i deacasă, mi-a fost dată în grija mea.
Şi-acum sieşi o alta
şi-a adus dela oştire, din dragoste mare. Vai de pielea mea!
Şi când unchiaşul
va prinde de veste,
c'a fost înşelat cu vorba, o să-mi despoae cu nueaua spatele [1]).
Dar şi tu,
ia seama.
Dar şi tu — dar şi tu! Vorbă degeaba! Mi-am pierdut ca- 95
pul şi pace!
Eşti un om de nimic,
Epidicus [2]).
că simţi plăcere să te ocărăşti singur! Iţi pierzi singur capul.
Ce să fac?
Mă 'ntrebi pe mine?
Tu [3]) erai doar mai nainte, cel care sfatueai pe alţii. Din nimic se cade să poţi scoate cevà 100

Dar mă zăbovesc şi n'alerg în calea băiatului, să aflu ce socoteală-i asta. Dar, iată-l chiar pe el acolo. E trist. Păşeşte încoa cu prietenul său Chaeribulus. Să mă dau aci la o parte, să le pot prinde în linişte vorba.

Stratippocles. Chaeribvlvs. Epidicvs.

St. Iţi spusei, Chaeribulus, povestea mea toată şi 'n chipul ăsta îţi destăinui marea mea supărare şi nemărginita dragoste. 105

Ch. La o vârstă ca a ta şi cu curajul tău de ostaş, eşti un prost, Stratippocles. Ruşine e asta c'ai cumpărat din prada de răsboiu o fată, de neam bun? Cine ar puteà să ţi-o ia în nume de rău?

---

1) *dorsum dispoliet.* — 2) Să se observe expunerea subiectului, care reiese din dialogul dintre cei doi sclavi şi, într'o oarecare măsură, poate ţine loc de prolog.—3) Deacum *canticum* se schimbă în recitativ *(troch. septenarii)*, v. 99—165.

www.digibuc.ro

St. Pe cei, cari mă pismuesc, în chipul ăsta o să mi-i fac pe toţi duşmani. Cât despre cinstea ei, de ea nu m'am atins şi nici n'am încercat dealtfel.

Ch. Purtarea asta a ta, stăpânirea, cu care-ţi poţi înfrâna pornirea, te ridică şi mai mult în inima mea.

St. A te mulţumi numai a mângâia cu vorbe bune un om ajuns la desnădejde, nu-i cine ştie ce lucru mare. Prieten adevărat e acela, care la strâmtoare te ajută cu fapta, când nevoia o cere [1]).

Ch. Ce vrei să-ţi fac?

St. Să-mi dai patruzeci mine să le dau cămătarului, dela care am luat cu împrumut banii ăştia.

Ch. Ei, dacă i-aş aveà, pe Hercle, nu m'aş da în lături!

St. Atunci, la ce-mi ţine mie de cald că mi-te arăţi darnic la vorbe, iar, când e să m'ajuţi, dai biru cu fugiţii.

Ch. D'apoi şi eu, pe Polux, destul sunt năucit şi hărţuit, cum îi mai rău, de strigătele creditorilor mei!

St. Prieteni, de felul ăsta, aş vreà mai bine să-i văd arşi în cuptor [2]), decât (forfotind) prin for. Să pot aveà acum ajutorul lui Epidicus, l-aş plăti cu mare preţ [3]). Pe care, la urma urmei, am să-l trimit la măcinat, la moară, să se facă numai răni [4]), dacă n'o să-mi facă pe ziua de astăzi rost de cele patruzeci mine argint, mainainte să fi sfârşit din gură ultima silabă a cuvântului argint.

Ep. (aparte). Treburile merg de minune: Frumoasă răsplată! Nădăjduesc să-şi ţină făgădueala. Fără nicio cheltueală, o să mi-se ospăteze bine spatele. Să mă duc spre el.

Pe cel sosit de prin străini, pe Stratippocles, stăpânul său, îl binecuvintează cu o salutare, robul Epidicus!

St. Şi unde este el?

Ep. Iată-mă. Mă bucur c'ai venit sănătos —

St. Te cred, cum m'aş crede pe mine însumi.

Ep. Şi fost-ai sănătos într'una?

---

1) *Is est amicus, qui in re dubia re iuuat, ubi rest opus.*
2) *in furno.* Eră una din grozavele pedepse ale sclavilor.
3) *pretio pretioso.* — 4) Ca să învârtească roata morii.

www.digibuc.ro

St. De boală m'a ferit Cel de sus; la inimă însă sănătos n'am prea fost.

Ep. Cu ce mi-a stat în putere, m'am silit. Ce mi-ai spus, ţi-am făcut. Am cumpărat fata, despre care îmi tot screai prin scrisori [1]).

St. Ţi-ai pierdut osteneala degeaba!

Ep. Dece mi-am pierdut-o?

St. Pentrucă nici dragă la inimă n'o mai am, nici de plăcut nu-mi mai place.

Ep. Ce te-a făcut atunci să-mi dai cu atâta stăruinţă însărcinarea aceea şi să-mi tot trimiţi la scrisori?

St. O iubeam peatunci. Astăzi o altă grijă îmi stă la inimă.

Ep. Pe Hercle, trist lucru să nu te-alegi cu o mulţumire de binele, pe care îl faci! Am făcut şi eu un bine, care a ieşit pe dos, pentrucă dragostea şi-a schimbat locul.

St. Imi lipsià o doagă, când îţi tot scream scrisorile acelea.

Ep. Ca să fiu acum ţapul ispăşitor, din pricina prostiei tale, să-ţi plătesc eu neghiobia cu spatele meu.

Ch. Ce atâta vorbărie degeaba! Omului ăstuia îi trebuie patruzeci mine, ca din pământ, să poată plăti cămătarului şi asta repede.

Ep. Nu-mi spui însă, deunde vrei să le iau? Dela ce bancher să le cer?

St. Deunde-i pofti! Şi dacă mainainte de asfinţitul soarelui nu am banii ăştia, să nu te mai văd prin casă; să-ţi iei singur drumul închisorii.

Ep. Ce uşor îţi vine să spui toate astea, cu o inimă uşoară, fără teamă şi fără grijă! Imi cunosc eu oamenii: căci doar pe mine mă doare, când sunt bătut.

St. Ascultă! Te-ar răbdà pe tine inima să mă vezi făcându-mi seama?

Ep. Să nu faci una ca asta! Mai degrabă am să mă primejduesc [2]) pe mine însumi, luându-mi inima în dinţi.

St. Acum îmi placi: Aşà te vreau!

---

1) *ad me litteras missiculabas.* — 2) *periclum.*

www.digibuc.ro

Ep. Am să 'ndur eu, să te poţi bucurà ţu.

St. Aşàdar, ce facem cu cântăreaţa aceea?

Ep. O deslegare o să-i găsim noi. Intr'un fel, o să te scap eu de ea; o să găsesc eu o portiţă de scăpare.

St. In asta eşti tare. Te cunosc eu.

Ep. E un militar din Eubea, bogat, putred de bogat. Când o să afle că tu ţi-ai cumpărat o alta şi ai şi adus-o cu tine, are să vină pedată să te roage, fără multă vorbă, să-i dai lui pe cealaltă [1]). Dar aceea, pe care ai adus-o cu tine, unde-i?

St. O s'o aduc îndată încoa.

Ch. Acum, noi mai avem vreun rost aci?

St. Să mergem în casă, la tine, să petrecem în veselie sfânta zi deaştăzi

Ep. Duceţi-vă. Iar eu o să-mi adun în minte-mi sfatul [2]), să ne chibzuim despre partea banilor, să vedem cui e mai nimerit lucru să-i facem răsboiu, dela cine să iau banii.

Epidicus, ia aminte ce faci, că afacerea asta ţi-a căzut aşà pe negândite pe capu-ţi. Acum nu e timpul, nici să dormi, nici să tărăgăneşti. Să iau o hotărîre: Va trebui să dau tot unchiaşului lovitura.

Să merg dar înăuntru să spun tânărului nostru stăpân sá isprăvească cu umblatul peafară, să nu se găsească cumvà în calea unchiaşului.

ACTVL AL II-lea.

Apoecides. Periphanes.

Ap. [3]) Cei mai mulţi se ruşinează, când n'au dece, iar când n'ar trebui să se ruşineze, tocmai atunci pierd orice ruşine, când erà mai mare nevoie de ea.

Aşà-i şi cu tine [4]). Cam la ce te-ai ruşinà, ca pe una săracă, dar de bună familie,

să n'o iei de soţie?

---

1) *tramittas* (*p. transmittas*). — 2) *senatum.* — 3) Al doilea canticum, v. 166—189. — 4) *is adeo tu's*

www.digibuc.ro

Mai cu seamă, dupăcum spui că ea este aceea, din care s'a născut fata, pe care o ai în casă.

Pe. Din consideraţie pentru fii-meu.

Ap. Dar eu unul bănueam, pe Polux, c'o făceai din respect pentru fosta ta soţie, pe care ai trimis-o pe cealaltă lume. Cum îi vezi mormântul, te şi apucă evlavia s'aduci jertfe zeului infernului, care, să nu-ţi fie cu supărare, ţi-a îngăduit s'o birui cu viaţa [1]).

Pe. Oh, Am fost un adevărat Herçules, tot timpul cât răposata a convieţuit laolaltă cu mine; şi nici a şeasea grea încercare a lui Hercules [2]) nu i-a fost lui mai grozavă, decum mi-a fost mie răposata!

Ap. Pe Polux, o zestre frumoasă nu-i de lepădat.

Pe. Nu zic ba, pe Polux, de-a fi să se mărite numai zestrele.

Epidicvs. Apoecides. Periphanes.

Ep. St!

Tăceţi şi ţineţi-vă firea.

Păşesc cu bune prevestiri afară, cu pasărea spre stânga [3]).

In mână ţin cuţitul bine ascuţit, cu care am să spintec punga unchiaşului. Dar, iată-l colo, îl văd cu Apoecides stând înaintea casei,

cei doi unchieşi, aşàcum îi voiam şi eu.

Am să mă prefac acum într'o lipitoare, să le sorb la amândoi sângele,

ca la doi stâlpi ai senatului, ce sunt.

Ap. [4]) N'ai decât să-l însori mai repede.

Pe. Iţi laud sfătuirea, mai ales că mi-a cam venit pela urechi c'ar fi căzut la dragoste pentru nu ştiu care cântăreaţă din liră şi lucrul ăsta mă neliniştеşte.

Ep. (aparte). Pe Hercle, zeii mă ajută, mă sprijinesc, mă

---

1) *uiuendo uincere.*—2) Hercules fusese supus la douăsprezece grele încercări. Cea de a şeasea a fost expediţia împotriva Amazoanelor. 3) Când îi sbura cuiva pasărea spre stânga, era semn rău (p. unchiaş). 4) Aci *canticum* se schimbă în recitativ, v. 190-305. (*troch. septenarii*).

www.digibuc.ro

iubesc: Chiar ei însuşi îmi arată calea, ce fel am să pot lua banii dela unchiaş!

Aide acum, Epidicus, pregăteşte-te, aruncă-ţi haina după gât şi ia-ţi mutra de rob, care şi-a căutat stăpânul prin tot oraşul. Aide, la lucru dar! 195

(tare). O, zei nemuritori! O, dacă-aş putea găsi acasă pe Periphanes, că sunt rupt de oboseală, tot căutându-l prin tot oraşul: Pela doctori [1]), bărbierii, la gymnaziu [2]), prin piaţă, pela parfumeuri, pela măcelării, pela bancheri. Tot întrebând lumea de el, am răguşit şi de atâta alergătură maimai erà să pic în drum. 200

Pe. Epidicus!

Ep. Cine strigă pe Epidicus?

Pe. Eu sunt, Periphanes.

Ap. Şi eu, Apoecides.

Ep. Şi eu, Epidicus. Stăpâne, norocul vă scoase pe amândoi din cale-mi.

Pe. Despre ce e vorba?

Ep. Stă, stăi, dă-mi pace să respir [3]), rogu-te.

Pe. Linişteşte-te. Nu te ia nimeni cu zorul.

Ep. Mă taie pela inimă.

Ap. Respiră aşà, încet [4]).

Pe. Ia-o domol. Linişteşte-te.

Ep. Fiţi cu luareaminte. Dela oştire, li s'a dat drumul la toţi, dela Theba, spre casă.

Ap. Deunde ştii asta?

Ep. Spun eu c'aşà e.

Pe Ştii tu asta?

Ep. O ştiu.

Pe. Deunde o ştii?

---

1) *Per medicinas*. Vezi nota *Amph.* 1012. La fel şi acolo se enumără locurile, unde se putea găsi cinevà. Detaliu preţios p. viaţa socială.

2) *Gymnasio*. Gymnasium erà locul, unde se făceau exerciţii gimnastice, deunde şi expresia: *Aliquem habere Gymnasium*. (Plautus): A face gimnastică pe spinarea cuiva (a-l aveà cal de bătae). Mai târziu: Academie unde se întâlneau filosofii. — 3) *sine respirem*.

4) Scenă spre a provoca rîsul. Compară *Curculio*, v. 305—325.

www.digibuc.ro

Ep. Pentrucă am văzut la militari de umpleau străzile.
Duc cu ei armele şi animalele de povară [1]).
Pe. Bine s'a făcut.
Ep. Şi ce de mai prizonieri duceau cu ei: Copii, fete! Fie- 210
care câte doi, câte trei şi alţii şi câte cinci. S'au umplut străzile de lume. Alergà tot omul să-şi vadă copilul.
Pe Pe Hercle, bine că s'a sfârşit [2]) cu bine răsboiul!
Ep. Dar curtezanele! Prăpăd, nevoie mare! Goliseră oraşul cu toate şi alergau în calea iubiţilor, frumos împodobite, să-i farmece. Deaceea şi eu mi-am încordat privirea cât am putut 215
mai mult. Cele mai multe aveau cu ele pe sub haine reţele de prins în capcană. Când ajung la poarta oraşului şi dau cu ochii de aceea, aşteptându-l şi cu ea mai erau încă alte patru cântăreţe.
Pe. Cu cine, Epidicus?
Ep. Cu aceea, de care fiul tău e aşà îndrăgit [3]) de atâţia amari de ani, se prăpădeşte după ea şi şi-a pus în gând să dea gata cinstea şi averea şi a lui şi a ta. Il aşteptà şi ea, 220
acolo, la poartă.
Pe. O vezi, vrăjitoarea!
Ep. Şi gătită foc, numai aur şi podoabe. Ce eleganţă, ce gust, ce lucruri noi!
Pe. Cum erà îmbrăcată? Cu o tunică bogat ţesută [4]), sau cu una mai sărăcăcioasă?
Ep. Cu una de formă patrată, par'că erà un basin de scursura apelor depe acoperiş [5]), aşàcum numesc ele îmbrăcămintea asta.
Pe Cum s'a putut ea îmbrăca ca un basin!
Ep. Dece ţi-se pare lucrul ăsta aşà de curios? Caşicum 225

---

1) Urmează o frumoasă poveste, la fel caşi povestea lui Chrysalus din *Bacchides*, v. 250—340. — 2) *nimi' factum bene.*
3) *tuo' gnatus deamat.* — 4) *regillam induculam. Regillus-a-um*, cu ţesătură bogată, aşezată vertical. Alţii (Sommer) îl iau dela: *regillus*, dim. lui *regius* = regesc. — 5) *impluviatam. Impluvium* erà basinul pătrat, în care se scurgeau apele depe coperişul interior, numit *compluvium*. Ar fi vorba de o tunică pătrată cu colţurile resfrânte spre corp. (Gruterus, op. cit.). O altă interpretare: s'ar referi la culoare, o culoare în felul apei: albastru-cenuşiu. (Mom. et. Marg. op. cit. II, 109).

www.digibuc.ro

nu le-ai vedea păşind pe străzi împodobite [1]) cu o avere întreagă pe ele! Dar, de li-se cer dările, spun că n'au deunde plăti: deşi luxul le cere dări şi mai mari şi pentru aşàceva au deunde plăti.

Şi apoi, femeile astea, nu născocesc ele oare, pe tot anul, mode noi de rochii? Tunica strávezie [2]), tunica groasă de in, tunica subţire cu ţesătura fină [3]), tunica de deasupra [4]), tunica cu brodaturi în aur, tunica de culoare păpădie, ori galbenă ca şofranul, tunica de pânză [5]), ori — de culoare roşiu-aprins, voalul de cap [6]), haina regească, sau străină, haina de culoarea mării, sau cu brodarie, haina de culoare galbenă, sau galbenă ca ceara şi multe alte nimicuri muiereşti. Ba încă le-au dàt până şi numele de câine.

Pe. Cum asta?

Ep. Au haine cu numele de „haină Laconiană“ [7]).

Toate astea aduc pe bieţii bărbaţi să-şi vândă averea la mezat [8]).

1) Luxul acesta pe stradă ne arată că legea *Oppia*, împotriva luxului, erà abrogată. Ea fusese abrogată la 195, a. Cr. (V. nota *Aulularia*, v. 531). Detaliul acesta poate fixa şi data reprezentării comediei. Din descrierea de faţă, ar reieşi, că luxul reîncepuse cu o furie şi mai mare.

2) *rallam.* Teşătură tunsa şi rară. -- 3) *linteolum caesicium. linteolum* — un fel de tulpan, testimel. Deci — un fel de tunică subţire ca tulpanul. In *Mostellaria*, v. 257: *linteum* — prosop de in.

4) *indusiata.* Denumirea generală dată cămăşii (tunicii), care se purta pe deasupra. — 5) *subparum.* Cea mai veche cămaşe de pânza. Lungă, dela umeri şi pânăla călcâie, cu mâneci strâmte şi scurte pânăla cot. Erà purtată pe deasupra tunicii indusiata, atunci când se ieşià pe stradà. (Mom. et Marq. op. cit. II. 116—117). — 6) *rica.* După Festus— un fel de vòal pătrat cu bordura de purpură, pe care deregulă îl purtau preotesele flamine înloc de *palla* (haina obişnuită de stradă, care echivalà cu toga, la bărbaţi). Se purtà pe cap, căzând apoi pe umeri şi spate (ca marama ţărancelor noastre). Ajunse apoi costumul dedeasupra, care se purtà în anumite împrejurări, înspecial de femeile în doliu şi fù înlocuit apoi cu *palla*, încă din timpul lui Plautus (Marq op. cit II. 218).

7) *Vocant laconicum.* Câine laconian, cu părul roşcat. Probabil un fel de haină cu blană, caşi astăzi. Compară Horatius: *Epode*, VI, 5; *Ode*, II, XV, 8. — 8) Detaliu interesant pentru cunoaşterea obiceiurilor timpului. A-se compară: *Aulularia* (Megadorus: v. 475—535), *Miles gloriosus* (Periplectomenus: v. 685 –720).

www.digibuc.ro

Ap. Mai bine ne spune ce începuseşi să spui.

Ep. Şi două din muiereturile acelea prinseră astfel a se tăinui între ele, la spatele meu. — Eu atunci, cu bună ştiinţă, mă dădui puţin la o parte, de ele, ca unul care nu-mi eră aminte la cele ce-şi tăinuiau ele. Nu e vorbă, că de auzit nu prea auzeam eu aşà bine, dar tot le prindeam vorbele, ce-şi vorbiau.

Pe. Asta vezi vreau s'o ştiu eu.

Ep. Una din ele spuse càtre cealaltă, cu care mergea —

Pe. Ce?

Ep. Dar taci, de vrei s'auzi.—Dupăce-şi aruncară o privire spre aceea, după care se pràpădeşte cu dragostea àl de fii-tău, una prinse a zice: „Ia, vezi-o, rogu-te, ce noroc pe ea, ce fericire a dat peste femeia asta, pe care iubitul ei umblă s'o desrobească“!

— Şi cine e ala?, o întreabă cealaltă.

Şi atunci ea pomeneşte numele lui Stratippocles, fiul lui Periphanes.

Pe. Pe Hercle, m'am nefericit! Ce-mi auziră urechile?

Ep. Cele ce s'au petrecut. Eu atunci, când le auzii pe ele spunând una ca asta, începui să m'apropiiu cu spatele de ele, dându-mă aşà îndarat, puţin câte puţin, ca omul, pe care îl împingeà şi pe el înghesueala oamenilor, fără voia lui.

Pe. Inţeleg.

Ep. Atunci una întreabă pe cealaltă:

— „Deunde o ştii? Cine ţi-a spus-o ţie“?

— „Dar bine, nu-i fù adusă ei chiar astázi scrisoare dela Stratippocles, cum că s'a împrumutat, la Theba, cu bani, cu camătă, dela un cămătar? Banii îi are pregătiţi şi ca s'o desrobească pe ea îi aduce cu el“.

Pe. De bună seamă că m'am nefericit!

Ep. Spuneà că toate astea le auzise şi ea din gura aceleia şi le văzuse chiar scrise în scrisoare.

Pe. Ce să mă fac? Acum spre tine mă îndrept, Apoecides, să má sfătueşti tu.

Ap. Să ne căsnim să aflăm vreun mijloc de scăpare, iscusit

www.digibuc.ro

şi care să ne poată fi de folos, deoarece fără îndoială că fiul tău o să pice aici, dintr'o clipă într'alta, dacă n'o fi şi picat, cred eu, pe Hercle.

Ep. Dacă-mi poate fi îngăduit să am şi eu o părere mai bună poate decum-i a voastră, aş putea să vă dau şi eu un sfat să-l folosiţi şi care o să vă placă la amândoi, aşà cred eu—

Pe. Şi care ţi-e sfatul ăsta al tău, Epidicus?

Ep. Şi singurul leac, în împrejurarea de faţă.

Ap. Dece te codeşti şi nu-l spui? 260

Ep. Voi, ca cei mai deştepţi, se cade să aveţi mai întâi cuvântul; noi, ceştia, mai la urmă.

Pe. Ba, dimpotrivă. Aide, spune.

Ep. O să rîdeţi de mine!

Ap. Pe Polux, de ne gândim la aşàceva.

Ep. La urma urmei, dacă sfătuirea mea vă va fi pe plac, folosiţi-o; dacă nu, găsiţi voi o alta mai bună. Eu unul ştiu că'n toată această afacere, n'am nici ce sămănà, nici ce culege [1]). Nu vă vreau decât binele vostru. 265

Pe. Mulţumirea mea o ai şi gândul, pe care îl ai, împărtăşeşte-ni-l şi nouă.

Ep. Insoară-ţi repede copilul. Pe artista, pe care el umblă s'o desrobească şi care-ţi strică băiatul, răsbună-te şi tu pe ea şi fă de aşà fel, ca să robească câte zile o mai avea.

Ap. Fă-i-o c'aşà i-se cuvine.

Pe. (către Epidicus). Fac orice vrei tu, numai să isbutim. 270

Ep. Ei, acum e pontu, până n' apucă să vină el în oraş. Astăzi n'o să vină, ci mâine.

Pe. Deunde ştii?

Ep. Ştiu eu. Mi-a spus-o şi mie unul, care a venit dintr'acolo, cum că-o să vină mâine.

Pe. Dar, spune odată, ce putem face?

Ep. Iată ce cred eu că trebue să facem: Să te prefaci că tu umbli s'o desrobeşti pe artistă, ca chestie de inimă, ca 275 unul ce-ai fi prăpădit cu dragostea după ea.

---

1) *Mihi istic nec seritur, nec metitur* (proverb). Compară Chrysalus în *Bacchides*, v. 1000—1070.

www.digibuc.ro

Pe. Şi ce spui tu, la ce ne foloseşte nouă?

Ep. Nu pricepi? S'o ai tu cumpărată mainainte de sosirea fiului tău, dar ea să creadă c'o faci spre desrobirea ei —

Pe. Pricep.

Ep. Odată cumpărată însă, trimite-o undevà, afară din oraş, dacă n'ai alt gând să faci cu ea.

Pe. Ba, ce spui tu e bine.

Ep. Dar tu, Apoecides, ce zici? 280

Ap. Ce pot să mai zic? Văd şi eu că eşti un iscusit şi jumătate.

Ep. Cu chipul ăsta, i-se răpeşte orice împotrivire la căsătorie şi n'o să se mai opună la ce vrei tu.

Pe. Multă minte mai ai. Imi placi.

Ep. De-i aşà, atunci la lucru, cu pricepere, dacă vrei sa isbuteşti.

Pe. Pe Hercle, ai dreptate. 285

Ep. Şi m'am mai gândit şi la un lucru, să fii tu în afară de orice bănuială.

Pe. Fă-mă să-l ştiu.

Ep. Ai să-l ştii. Ascultă.

Ap. E plin de înţelepciune, robul ăsta!

Ep. E nevoie ca un altul sá ducă codoşului banii pentru cântăreaţă. Tu, nu se poate şi nici nu e bine s'o faci.

Pe. Dece?

Ep. Să nu intre cumvà la bănuealá c'o faci din pricina fiului tău —

Pl. Inţelept lucru!

Ep. Cu gândul să-l desparţi de ea şi din pricina bănuelii ăştia să se ivească cine ştie ce încurcături. 290

Pe. Pe cine am putea găsì noi mai nimerit, să ne facă treaba asta?

Ep. (arătând spre Apoecides). Asta ar fi cel mai nimerit. Se va puteà ferì cu pricepere, ca unul ce cunoaşte dreptul şi legile [1]).

Pe. Epidicus, ai mulţumirea mea toată.

---

1) *iura qui et leges tenet.* Ca să fie ironia şi mai mare!

www.digibuc.ro

Ep. Ce fac, o fac aşà, dela mine! O să mă duc să dau cu ochii de el şi să ţi-l aduc încoa, la tine, pe stăpânul cântăreţei; iar banii o să-i ţin eu, împreună cu Apoecides.

Pe. Cu cât am putea-o cumpărà, platind suma cea mai mică?

Ep. Pe aceea? Cu patruzeci mine cred c'am putea-o aveà şi asta cu multă tocmeală. Bine înţeles, dacă o să ne dai mai mult, prisosul am ţi-l aduc înapoi. Cât despre partea banilor, c'ai să-i pierzi, nici capul să te doară! Nici zece zile n'o să-ţi stea banii aşà prinşi, fără niciun folos.

Pe. Ce fel?

Ep. Pentrucă de femeia asta e îndrăgostit nevoie mare un alt tânár, putred de bogat, un viteaz ostaş din Rhodos, un mâncător de duşmani, un lăudáros. Asta o să ţi-o cumpere [1]) şi-o sa-ţi dea bucuros banii pe ea. Cumpără-o tu numai şi ai să vezi ce câştig are să-ţi iasá!

Pe. Să te-audă zeii!

Ep. Asta o şi fac ei acum!

Ap. Mai bine grăbeşte-te. Te dù în casă şi adă-i ăstuia banii. Eu mă reped după o afacere, în for. Să vii acolo, Epidicus.

Ep. Să nu pleci, pânáce nu vin şi eu.

Ap. Am să te aştept.

Pe. (către Epidicus). Tu, vino cu mine.

Ep. Ia-o tu înainte şi pregăteşte banii. Zăbava nu la mine are să fie.

Epidicvs.

In [2]) tot ogorul Attic nu cred să se afle ogor mai aducător de câştig, decum-i Periphanes ăsta al nostru! De pildă, din sicrinul zăvorit şi pecetluit, iau la bănet cât am eu poftá de mulţi. De-un lucru numai mă tem, pe Polux: Dacă bătrânul ne află, să nu schimbe nueaua de ulm în parasiţi, să-mi mângâe spatele, până m'o lăsa tuns de păr [3]).

Dar, în toată socoteala asta mai e şi-o altă chestie [4]): cân-

---

1) *hic emet illam de te.*—2) Diverblum. *(iambi senarii)*, v. 306-319.

3) *usque attondeant.* — 4) *res ratioque. Res*, ce s'a pus la cale; *ratio* = planul de executare.

www.digibuc.ro

tăreaţa aceea de găsit cu plată şi pe care s'o înfăţişez lui Apoecides. Dar şi p'asta o am: Azi de dimineaţă îmi spuse unchiaşul sà-i fac rost de-o cântăreaţă, sá-i cânte acasă de sluşba religioasă, ce vrea să facă. O să-i arvunesc una şi-am s'o buchisesc de mainainte ce fel să se poarte cu viclenie faţă de bătrân. Mă duc înăuntru să primesc banii dela unchiaş.

ACTVL AL III-lea.

Stratippocles. Chaeribvlvs.

St. [1]). Aşteptarea asta mă roade, mă seacă, nenorocitul de mine, la ce sfâşit au să iasà frumoasele făgăduieli ale lui Epidicus!

Prea 'ndelung mă mistui! O sá fie, sau nu, cevà, vreau sa ştiu!

Ch. Cu nădejdea la el, vezi-ţi mai bine de-o altă scăpare! Dealtfel, din capul locului am şi văzut că nu te puteai aştepta la niciun ajutor să-ţi vină dela el.

St. Pe Hercle, sunt mort deabinelea!

Ch. Curată prostie să-ţi chinueşti astfel sufletul. Pe Hercle, de-o să-mi cadă vreodată în mână, am sà-i arăt eu să-şi mai bată joc, un rob ca el, de oameni ca noi.

St. Ce erà să facă şi el! Tu, care eşti destul de bogat şi totuş nu dispui de niciun ban şi un bun prieten al tău nu eşti în stare să-l ajuţi.

Ch. Pe Hercle, dacă o să fac cumvà rost, o să-ţi făgăduesc cu dragă inimă, pentrucă cevà, ce fel, într'un chip oarecare, deundevà, dela cinevà [2]), o oarecare nădejde poţi avea şi tu, să te-ajute norocul, cum m'o ajuta şi pe mine.

St. Vai de tine, trântorule [3]).

Ch. Ce-ţi năzării acum să mă mai şi insulţi?

St. Fiindcă-mi îndrugi la dealdeastea: „cevà, într'un chip oarecare, deundevà, dela cinevà". Astea-s tot una cu nimic şi nici că mi-e aminte să mi-le mai vîr în urechi, că nu-mi eşti de niciun folos, caşicum [4]) n'ai trăi pe lumea asta!

---

1) Cantlcum, al treilea, v. 320—340. — 2) *aliquid, aliqua, aliquo modo, alicunde ab aliqui aliqua tibi spes est.* Exemplu caracteristic de alliteraţie. — 3) *muricide homo.* — 4) *quipp' tu.*

www.digibuc.ro

Epidicvs. Stratippocles. Chaeribvlvs.

Ep. (către Periph. din casă). Tu, datoria ţi-o făcuşi; rămâne acum să mi-o fac şi eu pe a mea. Deacù chiar că te poţi linişti— (aparte). Banii ăştia n'o să-i mai vezi: Iţi poţi chiar lua gândul dela ei, sunt caşi duşi pe cealaltă lume. Crede-mă acum. Aşà lucrez eu, aşà au lucrat şi părinţii mei.

O, zei [1]) nemuritori, ce zi norocoasă îmi daţi! Ce isbândă uşoară! Dar ma zăbovesc locului şi n'alerg deacì, să duc la colonia noastră aste provizii, luate sub fericite auspicii [2]). Şi de stau, tot pe mine mă pàgubesc.

Dar ce-mi văd? Zăresc înaintea casei pe cei doi prieteni, pe stăpân şi pe Chaeribulus. (tare). Ce-mi lucraţi aci? Ţine.

St. Ce sumă e?

Ep. Cât trebue şi încă şi mai mult. Ne mai şi rămâne. Am adus cu zece mine mai mult peste cele ce datorezi cămătarului. Spre a-ţi fi pe plac şi a-ţi împlinl voia, nu mă mai gândesc la ce o să-mi pată spatele.

St. Şi pentruce aşàceva?

Ep. Pentrucă am sa fac din tatâne-tău un ucigaş al alor săi.

St. Ce vorbă mai e şi asta.

Ep. Eu nu mă ţin de vorbele astea învechite şi cari sunt în gura tuturor: „Am şterpelit o pârlită de traistá, pentrucă eu, când şterpelesc, fur un sac întreg [3]).

Mai întâi suma aceea de bani, pe care şi-a primit-o codoşul pentru cântareaţă. Eu i-am plătit-o, cu mâinile astea i-am numărat-o, bătrânul fiind încredinţat că e vorba de fii-sa. Apoi, din nou, ca să-l pot înşelà pe ăl de tatá-tău şi să te ajut pe tine, am născocit altcevà: Am înduplecat pe bătrân şi aşà de meşteşugit i-am vorbit, ca la înapoierea ta acasă să nu mai ai putinţa a te folosì de ea.

---

1) Recitativ *(troch. septenarii)*, 341—381.

2) Metaforă. Epidicus se asemue cu un comandant de armată, singurul care putea, la răsboiu, să consulte voinţa zeilor.

3) *peratum ductare † at † ego follitum ductitabo. Peratum* p. *peratim.* (dela *pera,* pungă de om sărac, traistă; *follitum* dela *folis,* pungă de piele, de om bogat).

www.digibuc.ro

St. Bravo!

Ep. Şi ea se găseşte acum în casă ca o adevărată fiică.

St. Înţeleg acum.

Ep. Acum la această afacere el mi-a dat, ca împuternicit al său, pe Apoecides, care má adasta în for, ca femeia ce iubeşte, dar care se fereşte de gura lumii.

St. Socoteala nu-i rea.

Ep. Chiar tatá-tău, cât e el de prevăzător şi tot a căzut în cursă: El singur cu mâna lui mi-a atârnat punga de gât [1]). Îşi face pregătirile să te şi însoare, cum te-o vedea acasă.

St. Intr'un singur caz numai m'ar puteà el înduplecà: Dacă aceea, pe care a fi s'o aduc cu mine, ar fi sá mi-o cheme Pluton, la el, pe lumea cealaltă.

Ep. Şi-acum iată şmecheria, pe care am pus-o la cale: Am să mă abat pela codoş acasă numai eu singur, să-l învăţ sá spună, de cumvà am să vin la el, că şi-a primit banii pentru cântareaţă, că are cele cincizeci mine. Sumă de altfel, pe care acum trei zile i-am şi numărat-o chiar eu, cu mâinile mele, pentru acea prietenă a ta, pe care tatăl tau o ia drept fiică-sa.

Codoşul, fără să ştie despre ce e vorba, are sá se lege pe capul lui cel ticălos, caşicum ar fi primit banii, pentru aceea, pe care ai adus-o tu acum cu tine.

St. Te învârteşti mai abitir şi decât roata olarului!

Ep. Rămâne de găsit numai cântăreaţa din liră, o papugioaică, pe cinste, să câştige şi ea câţivà gologani [2]), care să se prefacă cum că ea ar fi cea cumpărată, să poată astfel cu pricepere să tragă pe sfoară pe cei doi bătrâni. Şi cevà mai mult, la tatăl tău o va înfăţişà chiar el, Apoecides [3]).

St. Câtă măestrie!

Ep. Şi am să-i dau drumul dichisită şi făcută tobă de vi-

---

1) Punga se purtà atârnată de gât, în faţă, spre a fi mai în siguranţă.

2) *nummo conducta.* Un nummus, în Plautus = didrachma grecească = i fr, 94 cent. Detaliu preţios. Pentru aşà sumă neînsemnată îşi închiriau arta şi-şi vindeau conştiinţa aceste nenorocite. (In *Trinummus,* unul îşi vinde la fel conştiinţa pentru trei nummus).

3) Lămuriri mai mult pentru public,

www.digibuc.ro

cleşugurile şi şireteniile mele. Dar, mă cam lungii la vorbă. Mă 'ntârziaraţi cu vorba, Ce are să fie, o ştiţi acuma. Vă las.

St. Să mergi cu bine.

Ch. Un mai priceput la rele, nici că se poate un altul!

St. Şi totuş el mă scapă, la sigur, prin iscusinţa lui!

Ch. Să mergem deaci la mine, în casă.

St. Acum mă simt mai voios decum eram, când am ieşit încoa afară. Prin curajul şi mâna cea fericită a lui Epidicus, mă reîntorc în lagăr cu prada.

Periphanes. Apoecides. Servvs.

Pe. [1]). (singur). Omul ar trebui să-şi aibă oglinda, nunumai aşà, de dragul figurii, să-şi vadă chipul într'însa, dar şi spre a-şi citì în ea înţelepciunea sufletului său. Cu un cuvânt, sa-şi poată citì gândul inimii sale.

Şi, dupăce va fi făcut citania asta, să cugete apoi la viaţa, pe care a dus-o odinioară, în tinereţea lui. După părerea mea, decât folos n'ar fi lucrul acesta! De pildă, chiar eu, care am început să mă frământ din pricina băiatului, caşìcum cine ştie ce grozăvenie mare a făcut şi fii-meu [2]), ori nu m'aş ştì şi eu vinovat cu destule păcate pe suflet! Pe legea mea, daca noi, bătrânii, nu ne pierdem câteodată capul!

Dar, prietenul meu Apoecides, iată-l că-mi vine cu prada. (tare) Mă bucur că negustorul nostru vine sănàtos! Cum stam?

Ap. Zeii şi zeiţele îţi stau de parte-ţi.

Pe. Prevestirea nu-i rea.

Ap. Cum nu, dacă ea îţi aduce toate norocirile! Porunceşte acum să-ţi fie dusă în casă.

Pe. Ei, să iasă cinevà încoa, afară. (Către un rob, care iese afară din casă). Du înăuntru muierea asta.

Se. Ce vrei?

Pe. Să ai grijă să nu lege vorba cu fiică-mea. Nici chiar cu ochii s'o zărească. M'ai înţeles? Să fie ţinută la o parte,

1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 382—525. — 2) *filius meu'*.

www.digibuc.ro

închisă în odaia cea mică, delângă atrium [1]). Asta mi-e voinţa. Intre o fecioară [2]) şi o stricată ca asta, e o mare nepotrivire de apucături.

Ap. Vorbeşti cu multă judecată şi înţelepciune. Niciodată nu poţi spune c'ai păzit îndeajuns cinstea copilului tău. Pe Polux, o luarăm la timp, înaintea fiului tău, cu cumpărarea asta [3]).

Pe. Ce vrei să spui?

Ap. Imi spuse cinevà că l-a văzut mai adineaori, aici, prin oraş, pe fiul tău. Pe Polux, se vede că puneà la cale cumpărarea.

Pe. Pe Hercle, chiar aşà trebue să fie.

Ap. Ai un rob să-ţi trăească: Desăvârşit şi nepreţuit!

In aur să-l cântăreşti şi scump tot n'ar fi. Ce făcù el, ce drese, să nu simtă cântăreaţa că e cumpărată pentru tine, facând-o să vină încoà cu surîsul pe buze şi plină de voie bună [4])!

Pe. Mă minunez şi eu cum a putut-o face.

Ap. I-a spus că tu vrei să faci acasă o slujbă religioasă, pentru fiul tău, care s'a înapoiat sănătos, din Theba.

Pe. Acì n'a minţit.

Ap. Pecând el îi spunea că o tocmeşte să te-ajute la săvârşirea unei sluşbi religioase, pe care, zicea el, că tu vrei s'o faci la casa ta, eu atunci, la rândul meu, mă prefăceam aşà, făceam pe prostul, pe rătăcitul la minte.

Pe. Aşà se şi cuvenià să faci.

Ap. Se judecă în for un proces de seamă al unui prieten. Mă duc să-i dau o mână de ajutor [5]).

Pe. Te rog însă, când sfârşeşti, să vii degrabă-încoa.

Ap. Am să vin şi cât de repede. (iese).

---

1) *in aediculam. Aedicula* = mică încăpere lângă atrium, unde se ţineau statuele celor morţi. Mai târziu camera cavoului, unde se ţineau statuele defunctului. (M. et Marg. op. cit. I, 432).

2) Acropolistis, amanta lui Stratippocles şi pe care, înşelat de Epidicus, Periphanes o desrobise, încredinţat că e fiică-sa.

3) *sumu' praemercati.* — 4) *ridibundam atque hilaram.*

5) Toată această scenă măreşte şi mai mult ridicolul, în care se sbat cei doi bătrâni. E una din scenele răuşite ale lui Plautus.

www.digibuc.ro

Pe. Un prieten, care te ajută la nevoie, e cel mai mare câştig. Fără să te străduești atâta, ce dorești, ţi-se împlineşte. Dacă mi-aş fi ales pe un altul, să-mi facă lucrul ăsta, care să-mi fi fost mai puţin priceput, mai puţin iscusit, eram tras pe sfoară şi fiul meu pe bună dreptate şi-ar fi rîs de mine, de i s'ar fi văzut albul dinţilor [1]). Deşi, la urma urmei, e prostie curată de m'apuc să-l învinovăţesc de celece făptueam şi eu, în tinereţe, pecând îmi făceam armata: Cu pumnii ăştia ai mei, de cari se dusese vestea, smulgeam urechile din rădăcini, atunci când mă prindeam la lupta.

Dar cine-o fi ăla deacolo, pe care-l zăresc venind încoa, cu mantaua fâlfâind şi la mers leganându-se?

Miles. Periphanes.

Mi. (către robul său). Ia seama să nu-ţi rămână casă necercetata, la care să nu întrebi, unde locueşte, prin partea locului, bătrânul Periphanes Plateianul. Sa nu carecumva să mi-te înapoiezi, fără să fi aflat ce trebue.

Pe. Tinere, dacă o să-ţi arat pe omul acela, pe care îl tot cauţi, o să am din parte-ţi vreo mulţumire?

Mi. Pentru vitejia mea în rasboaie, merit osteneala ca toţi muritorii să se simtă onoraţi sa ma servească.

Pe. Tinere, nu ţi-ai găsit locul nimerit să-ţi lauzi aici vitejiile, aşàcum ţi-e aminte. Că, dacă unul mai puţin viteaz, s'apucă să-şi laude isprăvile faţă de un altul mai grozav ca el, îşi răceşte gura degeaba.

Dar acest Periphanes Plateianul, pe care-l cauţi tu, eu sunt acela, dacă cuadevărat pe mine mă cauţi.

Mi. Acela, fireşie, despre care se povesteşte că-n tinereţea sa, cu sabia şi-a lui pricepere răsboinică, şi-a câştigat bogăţii mari, stând în sluşbă regească?

Pe. Ba încă, de a fi să-mi auzi isprăvile, ai lua-o la sănătoasa, spre casă, de ţi-ar sfârâi picioarele [2])!

---

1) *me albis dentibus meu 'derideret filius.*

2) *manibus dimissis.* Propriu: *„cu mâinile lăsate în jos"*. Cei vechi, când fugiau, lăsau mâinile în jos, dealungul corpului.

www.digibuc.ro

Mi. Pe Polux, mi-ar trebui mai degrabă unul, căruia să-i povestesc eu isprávile mele, iar nu să şi-le spună el pe ale sale!

Pe. Aici, nu ţi-ai gasit locul. Deci, vezi-ţi de un altul, caruia să-i îndrugi basmele tale.

Mi. Da-mi ascultare sá poţi afla ce gând mă mână spre tine. Am auzit că tu ai cumparat o prietena de a mea?

Pe. (aparte). Stai! Ştiu acum cine e tipul: E militarul, despre care îmi pomeni mai adineaori Epidicus. (tare). Tinere, e chiar aşà, precum zici: Am cumparat-o.

Mi. Doua vorbe numai vreau sa-ţi spun, de nu-ţi e cu supărare.

Pe. Pe Polux, cum vrei să ştiu, de-mi e, sau nu, cu supárare, dacă nu spui ce vrei.

Mi. Să-o laşi sa vina cu mine, sa-ţi primeşti banii.

Pe. I-i ai?

Mi. Şi la urma urmei nu văd dece nu ţi-aş vorbi lucrurile pe şleau? Mi-e gândul s'o fac astazi liberta mea, sa-mi poata fi concubina [1]).

Pe. O sa-o sfârşim repede [2]). Am plátit pentru ea cincizeci mine. Imi numeri şeasezeci, numai aşà femeia o sa se poata bucura de traiul bun dela tine. Şi asta, bineînţeles, s'o duci departe de ţinuturile astea.

Mi. Va sa zica, cu învoeala asta, mi-o vinzi?

Pe. Fireşte.

Mi. Buna afacere facuşi!

Pe. (către robii din casa). Ei, scoateţi încoa afară pe cântăreaţa, pe care o duseraţi înauntru. (către militar). Şi o sa-ţi mai dau pe deasupra, aşà în dar, de prietenie, şi lira, cu care a venit.

Periphanes. Miles. Fidicina.

Pe. Aide, ţine-ţi-o.

Mi. Ce, ai înebunit? Crezi c'am orbul gáinilor? Fá bine şi spune s'aduca încoa cantareaţa.

---

1) *concubina.* Un cetăţean se putea uni cu o femeie de moravuri uşoare, dacá ea devenia *liberta.* Ea erà considerată drept o locţiitoare de soţie *(uxoris loco)*, iar copiii nu erau socotiţi legitimi (se numiau *natales*). — 2) *Te apsoluam breui.*

www.digibuc.ro

Pe. Dar asta e cântăreaţa ! O alta nu am.

Mi. La gard n'ai să mă legi. Mai bine adă încoa pe cântăreaţa Acropolistis.

Pe. Asta e, crede-mă.

Mi. Nu e ea, îţi spun ! Aşà mă crezi tu că nu sunt în stare să-mi cunosc prietena.

Pe. După asta îşi pierduse capul fii-meu, crede-mă.

Mi. Asta nu e ea.

Pe. Ce spui ? Nu este ?

Mi. Nu.

Pe. Atunci, cine păcatul să fie ? Că doar pentru asta am numărat eu banii, pe Hercle !

Mi. Ai numărat ca un prost, se vede. Mare neghiobie !

Pe. Şi cu toate acestea ea e. Că doar pe robul, care e nedespărţit de fiul meu, chiar pe el l-am mânat. El însuş mi-a cumpărat ca atare cântăreaţa asta.

Mi. De-i aşà, să ştii că robul ăsta al tău te-a secat la oase !

Pe. Cum „m'a secat" ?

Mi. Iată ce bănuesc eu : Ţi-a trecut cerboaica asta drept cântăreaţa din liră. Unchiaşule, şi-a bătut joc de tine, frumos şi bine ! Cât despre mine, am să umblu după ea, s'o caut, oriunde va fi ea. Cu bine, viteazule ! (iese).

Pe. Frumos ! Bravo, Epidicus, aşà rob mai rar ! Mare ispravă că te-apucaşi să înşeli un mucos [1]) aşà de nevoiaş ca mine. (către cântăreaţă). Cumpăratu-te-a astăzi pe tine, dela codoş [2]), Apoecides ?

Fi. Până astăzi n'am auzit pomenindu-mi-se de numele ăsta ! Şi apoi cum puteà să mă cumpere cinevà, cu parale, că doar sunt femeie slobodă de mai bine de cinci ani ?

Pe. De-i aşà, ce ai de-a 'mpărţit cu casa mea ?

Fi. Să-ţi spun. Am fost tocmită să cânt din liră la un bătrân, care vrea să aducă închinăciune zeilor.

Pe. Iată-mă-s în Athena omul cel mai nepricopsit din toată Attica. Dar pe cântăreaţa Acropolistis, cunoscutu-o-ai tu ?

---

1) *me emunxisti mucidum.* — 2) *mercatus te hodie de lenone....*

www.digibuc.ro

Fi. Cum mă cunosc pe mine însumi.

Pe. Unde locueşte?

Fi. Dela desrobire-i, cu siguranţă nu ţi-aş puteà spune, peunde mai locueşte.

Pe. Cum, acum e femeie slobodă? Cine a desrobit-o? Dacă-o ştii, vreau s'o ştiu şi eu [1]).

Fi. Ce-am auzit şi eu, ai s'o auzi şi tu. Se spune că Stratippocles, feciorul lui Periphanes, deşi lipsià deacasă, i-a avut totuş de grijă s'o mântue din robie.

Pe. Pe Hercle, s'a isprăvit cu mine, dacă cele ce spui tu sunt adevărate! Epidicus mi-a golit de bani punga, cum e mai rau!

Fi. Astea aşà le-am auzit şi eu. Mai ai cevà cu mine?

Pe Să te văd spânzurată sus pe cruce şi să piei din ochii mei şi cât mai repede.

Fi. Nu-mi dai lira?

Pe Nici liră, nici flaut. Mai bine ia-o la sănătoasa deaici, dacă ţii să-ţi mai aibă zeii de grijá!

Fi. Mă duc, dar să ştii c'ai sá mi-o dai înurmă cu scandal mare. (iese).

Pe. Ei, acum? Eu, ăsta, a cărei vitejie stă scrisă în atâtea ordine de zi, să las eu nepedepsită ocara asta? Dar, chiar de a fi să mă mai păgubesc cu încă peatât, i-aş dà bucuros, decât să mă las aşà batjocorit şi jecmănit, de dragul lui! Vai, atâtea minciuni să mi-se arunce aşà chiar în faţă! Eu, ca eu, om fără multă ştiinţă de legi, dar ce să mai zic de Apoecides, care trece drept făuritor şi adânc cunoscător de legì? Şi când te gândeşti că el însuş îşi läudà înţelepciunea! De multeori însă maiul [2]) se arată mai deştept, când îi lipseşte mânerul.

ACTVL AL IV-lea.

Philippa. Periphanes.

Ph. [3]). (fără a-l vedea pe Periph.) Dacă îi sunt date omului nenorociri, cari să-l neliniştească, nenorocitul de el, până în adân-

1) *uolo scire, si 'scis.* — 2) *malleum.*

3) Al patrulea canticum, v. 526—546.

www.digibuc.ro

cul inimii, peacelea le încerc eu acum, ca unul, căruia toate şi-au pus în gând să-i sfâşie pieptul [1]).

Şi-n acelaş timp: O mare amărăciune, care mă stăpâneşte, sărácia, groaza, îmi spăimânta judecata minţii şi încotr'o să-mi îndrept scăparea, mântuirea nu mi s'arată de nicăeri. Fata îmi stă în puterea răuvoitorilor şi unde mi-o fi ea acum, nu ştiu.

Pe. Cine-o mai fi şi femeia aceea, cu inima îngrozită, străină de locurile astea, care se nefericeşte pe ea însaş!

Ph. Prin parţile astea mi s'a spus că locueşte Periphanes.

Pe. Imi pomeni numele. Pare-mi-se că umblă dupá vreo găsduire.

Ph. Cât l-aş răsplăti pe cel care mi l-ar arata, ori mi-ar spune, unde locueşte!

Pe. Dar, eu o cunosc, că, pare-mi-se, nu ştiu, unde am mai vazut-o eu până acum.

Să fie ea oare, aşàcum inima mi-o spune!
Ph. O, zei prea buni! L-am mai cunoscut *
* mainainte.
Pe. E chiar ea * *
pe care în Epidauros,
ca fetişcană săracá mi-amintesc s'o fi necinstit-o.
Ph. E chiar el,
care celdintâi în Epidauros mi-a răpit fetia.

Pe. Care, prin siluirea mea, a născut o fatá, pe aceea, pe care o am eu acum în casă. Ce-ar fi, dacă m'aş duce spre ea?

Ph. Nu ştiu de-ai să vii spre mine [2])! —

Pe. Daca ea este aceea.

Ph. Dar dacă n'o fi el, că doar atâta amar de vreme te poate înşelà!

Pe. Indelungata îndepărtare îmi întunecă mintea. Dacă e aceea, pe care o bănuesc eu, să m'apropiiu cu bàgare de seamă.

Ph. Acum e clipa să întrebuinţez şiretlicurile noastre muiereşti.

---

1) *meum pectu'*. — 2) *an congredias*. Alte ediţli dau: *congrediar* „să m'apropiiu"?

www.digibuc.ro

Pe. Am să-i vorbesc [1]).

Ph. La fel am să-i ştiu şi eu da răspunsul cuvenit.

Pe. Iţi urez sănătate.

Ph. Primesc urarea şi pentru mine şi pentru ai mei.

Pe. Şi pe urmă?

Ph. Sănătate şi ţie. Iţi dau înapoi ce-mi dăduşi.

Pe. Buna credinţă nu-ţi lipseşte. Au, cunoscutu-te-am eu vreodată?

Ph. Dacă te-am cunoscut, silinţa mi-oiu da-o să mă poţi cunoaşte şi tu.

Pe. Unde te-am mai cunoscut eu?

Ph. Cât eşti de nedrept!

Pe. Dece zici aşà?

Ph. Pentrucă socoţi că e cinstit lucru să mă fac eu tàlmaciul amintirilor tale.

Pe. Vorbe de clacă!

Ph. Imi aminteşti, lucruri frumoase, Periphanes!

Pe. Ei, vorbele astea sunt mai la locul lor! Iţi aminteşti tu?

Ph. Imi amintesc ce nu se poate uita.

Pe. Că acolo, în Epidauros —

Ph. Ah! Cât balsam de fericire nu mi-ai împrăştiat tu în pieptu-mi înflăcărat!

Pe. Am uşurat sărăcia unei fetişcane sărace şi a sărmanei ei mame?

Ph. Ah! Atunci tu eşti acela, care, spre a-ţi împlini o plácere, ai aruncat asupră-mi aşà grele suferinţi?

Pe. Eu sunt. Fii sănătoasă.

Ph. Sănătoasă sunt, că te văd pe tine sănătos.

Pe. Dà-mi mâna.

Ph. Iată-o Ai mâna unei femei împovorată de suferinţi şi grele nenorociri.

Pe. Dece ţi se turbură privirea [2])?

Ph. Fata, pe care am avut-o cu tine —

---

1) *Canticum* e înlocuit prin recitativ, pânăla sfârşitul comediei.

2) *turbat uoltus tuos.*

www.digibuc.ro

Pe. Ce-i cu ea?

Ph. Dupăce-o văzui mare, o pierdui. A intrat pe mâini duşmane.

Pe. Linişteşte-ţi sufletul şi te potoleşte. Taci. Iat-o aci, în casă la mine, scăpată şi sănătoasă. Cum auzii din gura robului meu precum că ar fi roabă de răsboiu, pedată îi şi dădui bani s'o răscumpere. A pus în această afacere atâta cumpătare şi bunăcredinţă, el, aşà de necinstit în alte împrejurări.

Ph. Fă-mă s'o văd, dacă este ea, de ţii să mă vezi cu zile.

Pe. Ei, tu deacolo, Canthara, spune-i fiicei mele Telestis să vină încoa, afară, să-şi vadă pe maică-sa,

Ph. Acum pot zice şi eu că-mi veni inima la loc!

Acropolistis. Periphanes. Philippa.

Ac. Ce e tată, pentruce mă chemaşi afară înaintea casei?

Pe. Să vii să-ţi vezi pe maică-ta, să-i dai de sosire un bun sosit şi-o îmbrăţişare.

Ac. Pe care maică a mea?

Pe. Pe aceea, care cu inima pierdută aşteaptă să te vadă.

Ph, Cine e asta, pe care o îndemni să mă îmbrăţişeze?

Pe. Fiică-ta.

Ph. Asta?

Pe. Ea.

Ph. Eu, s'o îmbrăţişez pe asta?

Pe. Dece nu? Nu-i ea trup din trupul tău?

Ph, Omule, se vede că nu ţi-e deabună!

Pe. Mie?

Ph. Ţie.

Pe. Dece?

Ph. Pentrucă pe asta nici n'o ştiu, nici n'o cunosc şi nici cu ochii n'am mai văzut-o până 'n clipa deacum.

Pe. Bănuesc eu ce te înşeală: Imbrăcămintea şi găteala asta a ei, deosebită *

Ph. * * unu-i mirosul de căţel, altu-i de purcea! Hotărît spun că n'o cunosc, cine să fie.

Pe. Iau mărturie pe zei şi pe oameni! Ce? Fac eu pe ne-

www.digibuc.ro

gustorul de carne vie, care aş ţine la mine în casă fete străine şi aş arunca pe fereastră banii afară din casă? Şi tu, care mă numeşti tată şi mă îmbrăţişezi, dece-mi stai aşà ca o năroadă? Dece taci?

Ac. Ce vrei să spun?

Pe. Ea zice că nu e mama ta.

Ac. Să nu-mi fie, dacă nu vrea: Totuş, dacă e aşà, am să fiu şi fără voia ei fiica maicii mele; cred însă că nu-i cinstit lucru să mă sileşti să iau drept mamă pe una, care nu vrea.

Pe. Atunci, dece mă numeai tatăl tău?

Ac. Vina e a ta, nu a mea. Cum erà să nu te numesc şi eu tatăl meu, dacă tu mă numeai fiica ta? Şi pe asta tot aşà la fel aş numi-o maică-mea, dacă şi ea m'ar numi fiică-sa. Zice ea că nu-i sunt fata ei, la fel şi ea nu-mi mai e mumă-mea. Şi apoi, la urma urmei, vina nu este a mea: Spusei şi eu cele ce m'a învăţat. Epidicus mi-a fost profesorul.

Pe. M'am dus! Nimerii cu oiştea în gard [1])!

Ac. Şi 'ntrucât am păcătuit eu, tată, întru aceasta?

Pe. Pe Hercle, de-o să te mai aud zicându-mi tată, îţi curm viaţa din tine!

Ac. Nu-ţi mai zic. Când ai să vrei să-mi fii tată, să-mi fii; când nu, să nu-mi fii.

Ph. Ce, deaceea ai cumpărat-o pe asta, crezând că e fiică-ta? Dupace semne o puteai recunoaşte [2])?

Pe. După niciunele

Ph. Ce te-a făcut să crezi că e fiica noastrà?

Pe. Mi-a spus-o robul meu Epidicus.

Ph. Dar, dacă şi robul tău s'a putut înşela, n'o puteai cunoaşte tu, rogu-te?

Pe. Eu, care am văzut-o la început o singură dată şi deatunci în urmă n'am mai zărit-o în ochii mei!

Ph. M'am prăpădit, nefericita de mine!

Pe. Nu plânge, femeie. Mergi înăuntru şi ţine-ţi firea. Am să-i dau eu de urmă.

---

1) *plaustrum perculi.* — 2) *quibu' de signis agnoscebas?*

www.digibuc.ro

Ph. Un cetăţean Attic, deaici din Athena, a cumpărat-o: Mi-s'a spus că erà un tânăr cel care a cumpărat-o.

Pe. Am sà-i aflu eu urma, potoleşte-te. Du-te acum în casă şi din ochi să nu-mi pierzi pe astă Circe [1]), fiică a soarelui. Cât despre mine, dând la o parte celelalte treburi, o să-mi dau silinţa să dau cu ochii de Epidicus. Şi de am să-l bobesc, ziua de astăzi o să fie cea depeurmă zi din viaţa lui.

ACTVL AL V-lea.

Stratippocles. Epidicvs. Danista. Telestis.

St. Grozav mă mai plictiseşte şi cămătarul ăsta, care nici banii nu vine să şi-i ceară dela mine, nici roaba, pe care am cumpărat-o din prada de răsboiu [2]), de adus nu mi-o aduce.

Dar iată-l şi pe Epidicus paşind încoa. Ce să fie, de-i aşà încruntat la faţă?

Ep. Cei unsprezece zei de-a fi să-i mai ia cu el Juppiter şi tot n'ar putea cu toţii să-l mântue pe Epidicus dece o să-l aştepte! Vàzui pe Periphanes cumpărând bice şi cu el erà acolo şi Apoecides. Acum mă caută pe mine, cred. Au prins de veste, ştiu acum c'au fost traşi pe sfoară.

St. Ce faci, Mântuitorul meu!

Ep. Ce poate face un nenorocit!

St. Ce ai?

Ep. Mai bine fă-mi rost de cele trebuincioase de fugă, să pot fugi, pânăce [3]) nu mă nenorocesc! Cei doi uncheşi, pleşuvi mă caută de zor prin oraş şi în mâini au fiecare bice cu ei.

St. Ţine-ţi firea.

Ep. Cum nu! Caşicum aş avea libertatea aci, în palmă!

St. Am să te scap eu.

Ep. Pe Polux, cum o să mă scape aceia, când or da peste mine! Dar cine-o mai fi şi femeiuşca asta şi hodorogul acela, cari vin încoa?

---

1) *Circe*, fiica lui Apollo, erà o vrăjitoare renumită.

2) *emi ex praeda.* — 3) *priu' quam pereo.*

www.digibuc.ro

St. Unul e cămătarul, iar cealaltă este aceea, pe care am cumpărat-o din prada de răsboiu [1]).

Ep. Asta e?

St. Ea este. Este ea precum ţi-am spus-o eu ţie? Uită-te la ea şi priveşte-o bine, Epidicus.

Dela vârful picioarelor şi până'n creştetul capului câtu-i de încântătoare! Ai mai văzut tu aşàceva, par'c'ar fi o cadră frumos zugrăvită?

Ep. Cu vorbele astea îmi cobeşti se vede să-mi fie şi pielea mea frumoasă, când au să mi-o zugrăvească cu vopsea de ulm cei doi, Apelles şi Zeuxis.

St. (către cămătar). O, zei nemuritori! Aşà ţi-am spus eu să-mi vii? Picioare de plumb [2]) să fii avut şi tot mi-ai fi venit mai repede, decum îmi venişi.

Da. Pe Polux, ea m'a zăbovit.

St. Dacă-i aşà, c'ai fost zăbovit [3]) din pricina ei, pentrucă n'a vrut să vină, atunci ai venit chiar prea iute.

Da. Aide, aide, plăteşte-mi şi-mi numără banii, să nu-mi fac prietenii să m'aştepte.

St. Ii am chiar număraţi gata.

Da. Iată punga: Varsă-i acì.

St. Prevăzător om! Aşteaptă-mă puţin, până ţi-aduc banii.

Da. Grăbeşte-te.

St. Ii am în casă. (intră în casă).

Ep. (privind spre Telestis). Au, mă'nşeală, sau nu, vederea? Să fii tu oare Telestis, fata lui Periphanes, născută în Theba, din maică-ta Philippa, de loc din Epidaurus?

Te. Cine-mi eşti tu, care-mi ştii numele părinţilor mei şi pe al meu?

Ep. Nu mă cunoşti?

Te. Par'că mi s'ar năzări acum şi mie cevà în minte.

Ep. Nu-ţi aminteşti că de ziua ta de naştere ţi-am adus o bijuterie de aur, în formă de semilună [4]) şi un ineluş mic [5]) de aur de pus în deget?

---

1) *emi de praeda.* — 2) *pedibus plumbeis.* — 3) *remoratu's.*
4) *lunulam auream.* — 5) *anellum aureolum in digitum.*

www.digibuc.ro

Te. Imi amintesc acum, omule dragă. Tu eşti acela ?

Ep. Eu sunt, iar acela, care te-a cumpărat, îţi este frate
* * din o altă mamă, dar din acelaş tată.

Te. Cum, tată-l meu [1])? Este el în viaţă ?

Ep. Fii pe pace şi linişteşte-te. Taci.

Te. Dacă, cele ce spui tu, sunt adevărate, se vede că zeii şi-au pus în gând să mă mântue, din pierdută ce eram.

Ep. Şi cam la ce ţi-aş spune neadevăruri?

St. Ţine-ţi banii, cămătarule. Aici sunt patruzeci mine. De va fi vreo monetă falşă [2]), ţi-o schimb.

Da. Bine faci. Rămâi cu bine. — (iese).

St. (către Telestis). Acum însfârşit eşti a mea.

Te. Fireşte, pe Polux, ca o soră ce-ţi sunt, ca s'o ştii şi tu. Fii salutat, frate dragă !

St. E sănătoasă asta la cap ?

Ep. Sănătoasă, de vremece vorbeşte cu fratele ei !

St. Ce ? Când ajunsei aşà de repede fratele ei, decând intrai în casă şi pânăce ieşii ?

Ep. Când dă fericirea peste tine, s'o taci pe tăcute în tine, să te poţi bucurà de ea.

St. Soră dragă, mă pierduşi, ca iubit şi mă regăsişi ca frate.

Ep. Eşti un nemintos. Taci. Te-aşteaptă acasă o iubită, o cântăreaţă din liră [3]), s'o poţi iubi şi asta mulţumită mie ; şi tot mie ai a-mi mulţumì mântuirea surorii tale.

St. Epidicus, îţi marturisesc că —

Ep. Du-te în casă şi pune să i-se încălzească apa să se îmbăeze. Cele ce mai sunt de spus, o să le afli şi pe acelea mai pe urmă, când va fi timp de aşàceva.

St. Urmează-mă, surioară.

Ep. Am să spun lui Thesprio să treacă drumul aci, la voi. Vezi însă să ai grijă, decumvà o să se înfurie bătrânul, să-mi săriţi amândoi în ajutor şi tu şi soră-ta.

St. Ce spui tu, va fi treabă uşoară. (Se duce cu Telestis).

Ep. (la uşa casei lui Chaeribulus). Thesprio, vino afară, pe aci,

---

1) *pater meu'*. — 2) Umblau multe monete false (v. *Persa*. v. 442).
3) *Acropolistis*.

www.digibuc.ro

prin grădină, să-mi dai în casă o mână deajutor. E zor mare. Mă tem de bátrâni acum mai mult ca oricând.

Acum mă duc şi eu în casă să mă îngrijesc de oaspeţii, ce ne sosiră. O să spun lui Stratippocles toate, aşàcum le ştiu şi eu. Despre partea fugii nici gând să fug. Sunt hotarît să rămân acasa. In felul asta nici unchiaşul n'o să mă poată învinui ca l-am silit sa-şi rupà picioarele tot alergând după mine. Ma duc înăuntru, că prea má cam lungii la vorbá.

Periphanes. Apoecides. Epidicvs.

Pe. Individul àla frumos îşi mai bătù joc de nişte uncheşi, aşà istoviţi [1]) ca noi!

Ap. D'apoi tu, pe Polux, nu mă chinueşti la fel, cum e mai rău, nefericitul de mine!

Pe. Ia taci, mai rabdá şi tu, pânăce pun ghiara pe el.

Ap. Ţi-o spun hotarît, ca s'o ştii: Vezi-ţi mai bine de un altul la alergatura. Ca, zau, decând mă tot ţin după tine, mi s'au umflat genunchii de atâta oboseală, nenorocitul de mine!

Pe. Cum îşi mai batù el joc astazi de noi amândoi! Şi pelânga toate astea, îmi mai goli şi punga de bani!

Ap. Da-l încolo deacì! Nu vezi, parc'ar fi un copil de-al lui Volcanus, când e prins de mânie: Orice atinge, arde totul şi decumvà te dai mai lângă el, te frige cu arsura lui.

Ep. (ieşind din casa lui Periphanes). Cei doisprezece zei mari, ce sunt în cer şi tot nu m'ar puteà ajutà, decum au să m'ajute şi să lupte alături de mine prietenii. Câte bazaconii făcui, şi tot or să mă scape prietenii din casă. Duşmanii o să mi-i calc în picioare [2]).

Pe. Unde pustiu să-l mai caut?

Ap. Dacă e să-l cauţi singur, despre partea mea poţi să-l cauţi şi în fundul mării.

Ep. La ce să mă mai cauţi? La ce să te mai frământi? Şi pe ăsta la ce să-l mai härţueşti? Iată-mă. Fug eu, plecat-am deacasă, ascunsu-m'am eu de ochii tăi? * *

---

1) *decrepitos.* După Gruterus, op. cit.: „Dela candela, care atunci când urmează a se stinge, scoate nişte mici pocnituri".— 2) *apolactizo.*

www.digibuc.ro

nici îndurare nu-ţi cer. Vrei să mă legi? Ei bine, iată-mi mâinile. Curele ai, că doar eu singur te-am văzut cumpărându-le. Dece întârzii acum? Leagă-mă!

Pe. Asta-i chiar prea mult! Nu m'aş mirà să mă văd tras şi în judecată!

Ep. Dece nu mă legi?

Ap. Pe Polux, ticălos rob!

Ep. Tu, fireşte, Apoecides! — n'ai să mă vezi cerşindu-ţi îndurarea.

Ap. Ţi-ai răcì gura de geaba, Epidicus.

Ep. Ei, ce faci?

Pe. Caşìcum voia ar fi la tine!

Ep. La mine, fireşte, pe Hercle, iar nu la tine. Pe ziua de azi tot o să-mi fie legate ele, mâinile astea!

Pe. Dar, n'am poftă, nu le leg!

Ap. Se pregăteşte să-ţi arunce cine ştie ce cursă. Mai ştii ce i-o mai fi trăsnind prin cap?

Ep. Pe tine te întârzii, dacă mă ţii aşà deslegat. Aide, îţi spun, leagă-mă [1]).

Pe. Dar dacă aşà am eu poftă, să te judec mai bine [2]) nelegat de mâini?

Ep. N'ai să afli atunci nimic.

Pe. (către Apoecides). Ce să fac?

Ap. Ce să faci? Fă-i gustul.

Ep. Tu, Apoecides, eşti om cu judecată.

Pe. De-i aşà, dă mâinile încoa.

Ep. Iată-le. Dar leagă-le aşà, ştii, cu pricepere, fără nicio milă chiar.

Pe. Te las pe tine să judeci ce fel le-am legat.

Ep. Nimic de zis. Acum, aide, cercetează-mă, întreabă orice pofteşti.

Pe. Mai întâi, pe ce te-ai bizuit, când ai îndrăsnit să-mi spui că aceea, pe care ai cumpărat-o acum trei zile, este fata mea?

Ep. Aşà mi-a fost mie cheful. Pe vorba asta m'am bizuit.

Pe. Ce spui? Aşà ţi-a fost cheful?

---

1) Atâta îndrăsneală, la care nu se aşteptau, îi zăpăcise. — 2) *magis*.

www.digibuc.ro

Ep. Da şi să punem rămăşag, că nu e ea fata ta.
Pe. Ea, pe care maică-sa n'o recunoaşte?
Ep. Dacă ea nu e fata maicii sale, atunci pune rămăşag cu mine: Un talant pentru un ban de-al meu.
Pe. Trebue să fie vreo şmecherie la mijloc. Dar atunci cine e femeia aceea?
Ep. E o prietenă a băiatului tău, dacă vrei s'o ştii curat.
Pe. Datu-ţi-am eu ţie cele treizeci mine pentru fata mea?
Ep. Mărturisesc că mi le-ai dat şi că am cumpărat cu ele o cântăreaţă, pe amanta fiului tău, în locul fiicei tale. Şi aşà, ţi-am şterpelit dela gură treizeci mine.
Pe. Dar păcăleala, cu acea cântăreaţă, pe care ai tocmit-o în urmă?
Ep. Pe Hercle, nu zic ba şi cred că bine am făcut.
Pe. Şi banii, pe cari ţi i-am dat în urmă, ce ai făcut cu ei?
Ep. Să-ţi spun. I-am dat unui om, care nu e nici rău şi nici hain la suflet, lui Stratippocles al tău.
Pe. Cum ai îndrăsnit să-i dai?
Ep. Pentrucă aşà mi-a fost mie cheful.
Pe. Ce însemnează, secături, neruşinarea asta?
Ep. Mai şi ţipi la mine, caşicum ţi-aş fi robul tău?
Pe. Că eşti acum om slob, mă bucur [1])!
Ep. Meritul meu că sunt.
Pe. Meritul tău?
Ep. Du-te în casă şi vezi. O să te încredinţezi şi tu c'aşà este.
Pe. Ce-o mai fi şi asta?
Ep. Iţi vor vorbi faptele. Du-te tu numai în casă, înăuntru.
Ap. Du-te, poate că n'a fi fără temeiu, ce spune el.
Pe. Păzeşte-l tu, Apoecides.
Ap. Ce comedie mai e şi asta, Epidicus?
Ep. Pe Hercle, mare nedreptate să mă văd eu aşà legat, când doar prin mine şi-a găsit el fata, astăzi.
Ap. Spui tu că i-ai găsit fata?
Ep. I-am găsit-o şi este înăuntru în casă. Dar aşà-i lucru făcut, să te-alegi cu răul de binele, pe care îl faci.

1) *quom tu es liber gaudeo.* (*cum* causal cu indic. Ex. numeroase).

www.digibuc.ro

Ap. Şi cât ne-am mai ostenit amândoi astăzi tot căutându-te prin oraş!

Ep. Eu m'am ostenit să-i găsesc fata, iar voi v'aţi ostenit cu umblatul după mine.

Pe. (către cei din casă) Ce atâta nevoie de atâtea rugăciuni? Inţeleg eu care mi-e datoria să mă port cu el, aşàcum i-se cuvine. (către Epidicus). Aide, dă încoà mâinile, să ţi le desleg.

Ep. Nu mă atinge!

Pe. Dă-le încoa.

Ep. Nu vreau.

Pe. Nu te porţi cum trebue.

Ep. In ruptul capului n'am să te las să mă deslegi, pânăce nu mi-oiu primi pedeapsa.

Pe. Ce-mi ceri, e foarte bine şi foarte drept. Iţi voiu da: pantofi, tunică şi haină.

Ep. Şi mai ce?

Pe. Libertatea.

Ep. Şi mai apoi? Un desrobit, la început, are nevoie să-i dea alţii să pape, caşi unui copil [1]).

Pe. O s'o ai şi p'asta: Iţi voiu da şi mâncare.

Ep. Pe Hercle, n'o să mă deslegi azi, de n'ai să má rogi.

Pe. Te rog, Epidicus, să mă ierţi, dacă, fără să vreau, m'am greşit cu cevà: Şi, ca răsplată, fii liber.

Ep. Nu din inimă, îţi dau această iertare, dar silit de nevoie. Desleagă-mă deci, dacă aşà ţi-e voia.

Trupa. Iată un om, care prin vicleşugul său şi-a câştigat libertatea. Àplaudaţi şi rămâneţi sănătoşi. Incordaţi-vă rănichii şi sculaţi-vă.

---

1) *quod pappet.* Rezultă că la început robul desrobit erà ajutat şi susţinut de fostul stăpân, care acum îi devenià patron. Aşà, în *Casina*, robul Chalinus refuză desrobirea, tocmai pentrucă ar fi trebuit să se hrănească pe socoteala sa. (V. 290—293). In *Menaechmi*, la fel robul Messenio cere a fi ajutat spre a se puteà bucurà de libertate (v. 1149). La Terentius (*Adelphi*, 979) e un exemplu la fel: E sfătuit stăpânul să dea robului desrobit „*cevà parale la mână*". — Nu erà însă o obligaţie şi ea veni abià în sec. IV d. Cr. prin legea *Aelia Sentia*.

www.digibuc.ro

— X —

MENAECHMI.

(CEI DOI GEMENI).

www.digibuc.ro